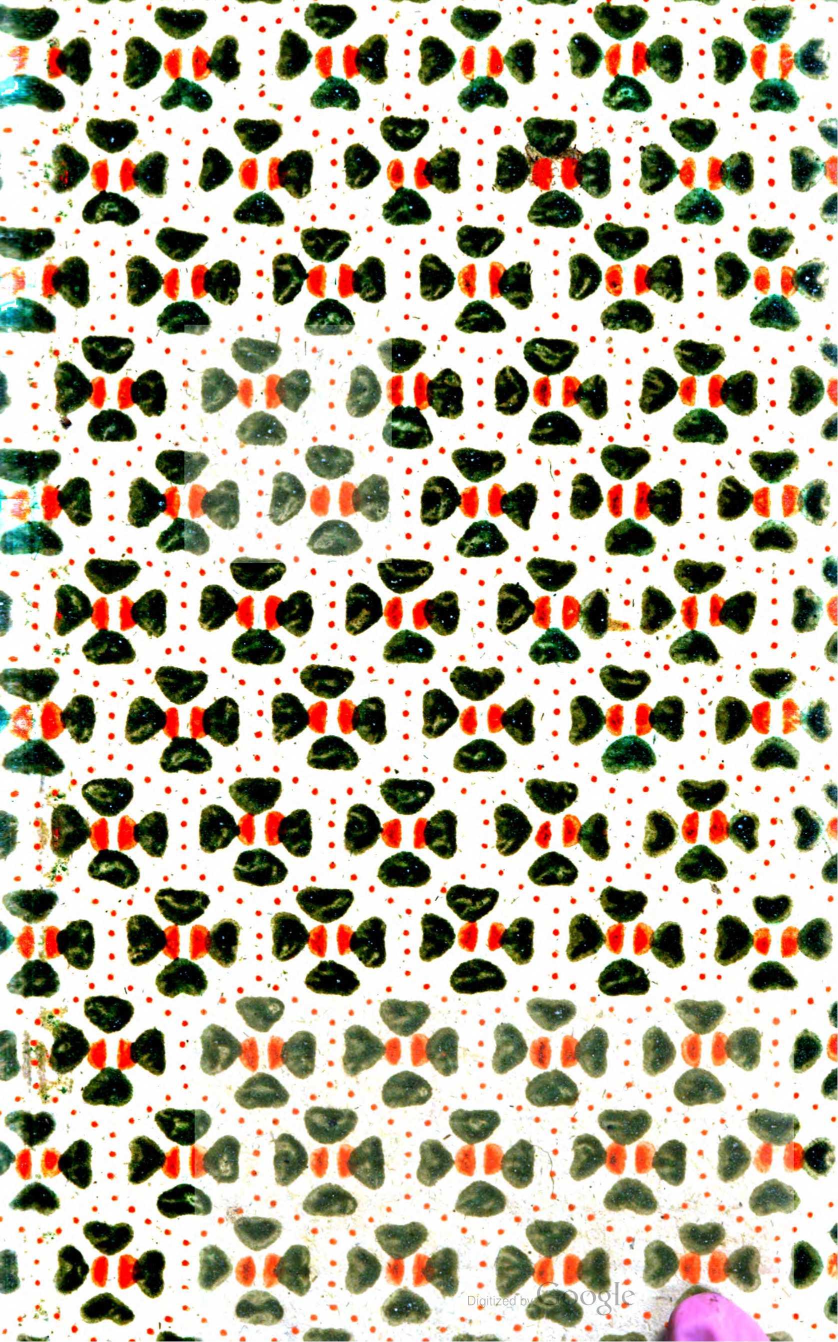

118

CVITJE ISTINE

za

oplemeniti Razum,

i

popraviti Sêrce Mladexih,

Jz razlicsiti Knjigah sabrano i na slavonskom Jeziku izdano

po

Nicoli Hacscichu

ces. kraljevskom Nacsalnom Ucsitelju

Zëmunskom.

U NOVOM SADU,
Slovima Pavla Jankovicha povlast. Knjigotisca.
1828.

Prije nego Svit ovaj ostavish, priloxi i ti tvoje Zérno Zlata ú boxanstvenu Skrinju opchinskog Dobra.

Budae die 12. Februarii 1827.

Imprimatur

Antonius Nagy m. p.

Librorum Censor.

Pridgovor k- Shtiocem.

Ljubav k- mojemu Rodu, i Korist, kojuche, akose ja u mojoj Xelji nevaram, milla mojih Domorodacah Mladex u ovom mojem Dilcu nachi, prinudischeme napisatiga, i vami pridati, xelechi, dabiga tako usèrdno primiti dostojalise, kakosam usèrdno ja iste Cvitke za Vas kupiti i sabrati trudiose.

U Zemunu 23 *Listopada* 1826.

N. M.

I. Poglavlje.

Od Csovika.

Pervo Razdilenje.

Csudnoviti Stvor csovicsanskog Tila.

Sve shto god na Nebu i na Zemlji vidimo, svejе csudnovito stvoreno i uredjeno; sve nas privodi k-Poznanstvu svemogucheg, primudrog i dobrostivog Stvoritelja, na kojega jedinu Rics Nebesa i Zemlja postadoshe. Mi vidimo svuda Dilla njegova, i iz ovi Dillah ucsimoga poznavati. Iz medju sviuh nebrojeni Dillah Boxjih dostojnoje da promotrimo — Csovika. On je najplemenitije, najslavnije Stvorenje na Zemlji, u njemuje Bog svoje Svemoguchstvo Pri-

mu-

mudrost i Dobrotu najobilnije ocsitovao. Promotrimo samo Tilo csovicsansko, i najtichemo, daje ono vech priveliko Csudotvorenje Boxje.

Koxa.

Nasheje Tilo s-Koxom obavito, kojaga ne samo kao Plasht dicsi, nego kojamu takojer za Sigurnost i sacsuvanje sviuh Udah, koja se pod njom nahode, sluxi. Ona ima ossobito dobrocsineche Svojstvo, t. j. onaje svuda s-nebrojenim vehoma, malim Odushkama providjena, kroz koje u Tilu nahodechase Izparenja (Ausdünstungen) izlaziti mogu, i kojabi, kada izichi nebi mogla, Bolesti prouzrokovala. Kadase Csovik ugrije, tada u Tilu vische Izparenja postane; ovo tada kroz one male Odushke, kroz znojne Rupice, izlazi, i izvannase u Kapljice sliva, koje mi Znoj zovemo.

Meso.

Pod Koxom nahodise na Tilu Meso, koje iz sami skupa svezani Koncsicha biti vidise. Priko ovi Svezicah nahodese vlastite mastne Koxice, koje csine, dase Svezice, taruchise jedna o drugu, okvarile nebi. Ove mesnate Svezice zovuse Mishi. (Muskel) Oni imadu tverde i jake Krajeve, s-kojimasu za Kosti privezane.

Xille.

Svemoguchi Stvoritelj je Tilo csovicsansko s neopisanim Mloxstvom razlicsitih Xillicah izpleo, kojese po svem Tilu razshiruju. Ima jedna vêrsta dugacsko-otegnuti bili i shuplji Xillah (Nerven) koje iz Mozga u Glavi, i iz Mozga u Kérstih izticsu, i kojese odtud po svi Udih Tila razprostiru. Ovesu, imajuchi u sebi vlastitu prodraxljivost (Reizbarkeit) Uzrok csoviesanskog Ositjanja i Gibanja. U Razliki Jakosti i Zategnutju ovi Xillah mora daje i Razlika Chudih illi Temperamentah csovicsanski.

Druga Vêrsta Xillah podobnaje Terscsicamih, kroz koje Kérv po Tilu teese, i nesamo u Tilu potribitu Toplotu uzdêrxaje, nego takojer za Uzderxanje sviuh Udah potribitu Ranu svuda raznosi. Nikoje od ovih Xillah (Pulsader) izticsu sve iz jedne jedite velike Xille na Sêrcu, iz sêrcsane Xille, one primaju opchino Kêrv od Sêrca, i vodeju po svem Tilu, povrateju zatim kêrvnim Xillamah (Blutadern) natrag, kojeju prime, i opet k-Sêrcu odvedu. Buduchi da Kérv vrachajuchise csesto u Vissinu penjatise mora, i lakobi pasti mogla, zatoje priblaga Desnica vicsnje Mudrosti iz nutra u kêrvnim Xillama Ushca illi Skakavice nacsinila. Kakose dakle Kêrv k-Sêrcu penjati pocsme i onése Skakavice dotakne, takise ova podigne, i

i Kapcsicu Kêrvi propusti; Skakavicase zatim opet spusti, da nebi ona vech proshasta Kapljica opet dole palla. Csovicse! fali Dobrotu i Priateljstvo Boga tvojega, kojje Udah tvojeg Uzderxanja tako mudro sastavijo i umitna ucsinio.

Kosti.

Za Podporu, Jakost, Obranu i Ocsuvanje plemenitiji Udah tilesni sluxe Kosti. One imadu u Sridini Shupljine, u kojima vlaxni, za uzdêrxanje csovicsanskog Xivota potribiti Mozak esuvaju. Kostisu svuda s- malim Odushkama providjene, za mochi nepristano novu Ranu primati. Najcsudnovitijisu u Stvoru Kostiuh csovicsanskih Zglavci, kojeje Stvoritelj tako mudro sastavio, dase Tilo kod svakog Posla umitno gibati i prigibati moxe. Jedna Kost u Sastavi svojoj ima pupcsastu Okruglost, druga pak okruglu Shupljinu, tako dase jedna s- drugom vehoma lipo slaxe. Dabise pak Kosti ove u njiovoj Sastavi svagda obdêrxale, i dase nebi po mlogom Gibanju prie Vrimena navridile, zatosu one s- vlastitim Svezama skopcsane, i pri Sastavi njiovoj s- ugladcsanom mekanom Materijom (Knorpel) obastêrte; sverhu toga dobivaju josh nepristano niki mastan Sók, koji, nesamo Gibanje olakschava, nego takojer

sme-

smetá, dase Kosti tarúchi neokvare. Evo kako nam svako Udò nashèg Tila Mudrosti i Dobrotu Stvoritelja navistjuje.

Noge.

Csudnovita Trupina csovicsanskog Tila je na dva svelikom Maistorijom stvorena Stupa namistjena, t. j. na dvi Noge, koje radi njiovog òssobitog Stvora najlipshe Stupòve carski Pallatah nadvisuju; buduchi da oni njiov Teret ne samo podupiru, negoga jósh s-jednog Mista ná drugo nose, ikód svakog Prigibanja u ravnomirju uzderxaju. Jmáli na Svitu Majstora, kojibi tako csudnoviti Stup nacsiniti mogao, kao stoje csovicsanska Noga.

Kêrsti.

I na Legji Tila nascheg nahodise takojer jedan Stup, kojise Kêrsti zove. Ovajje iz mlogo okrugli Kostih, kojesu jedna na drugu namistjene, sloxen, dase Tilo lako prigibati moxe. Kostcsice ove imadu u Sridi Shupljinu, kojaje s-Mozgom napunjena. Ovi je Mozak s-Mozgom u Glavi sjedinjen, i sluxi, kakogod i onaj, za Uzdêrxanje Kriposti i Triznosti Xivota; jerbo ovaj Mozak iz Glave i Kérstih odhira za Uzderxanje csovicsanskoga Xivota potribiti oxivljavajuchi Sók (Lebenssaft) i shiljega kroz Xil-

le

le u Tilo. Sve dakle shto Mozgu i Xillama shkodi, to oslabljava takojer i Zdravlje, porushava Snagu, i prikratchuje Xivot csovicsanski.

Rebra i ostale Kosti.

Od Kêrsti izhode s-jedne i s-druge strane dvadeset jaki savijeni Kostih, kojese Rebra zovu. Ona sluxe Sêrcu i Cxigericama kao Zid protiv izvanskih Pogibeljih. Kukovi nose Têrbuh i shtoje u njemu, i sluxe ovom kao noseche Podpore. Gore na Ramenih pocsiva Teret Glave i Vrata. Zá obadva Ramena svezanesu Mishicee, a za nji Ruke, kojese s-Pêrstima svêrshuju.

Ruke.

Rukesu iz medju sviuh Udah csovicsanskog Tila najmudrije stvorene. Svaka Ruka ima njezino vlastito Prigibalo, i svaki Pérst tri uredna Cslanka, odkuda dohodi, da Csovik Ruke i Pêrste vishto prigibati, spushtati i dizati, okretati, i s-njima svakojake Stvari vishto prifatati, dérxati i izradjivati moxe. Svêrhu togasu ova csudnovita Udah s-mlogim Kostcsicama i Svezama providjena, po kojima Snagu i Hitrochu zadobivaju. Na krajevih Pérstiuh sastajuse mloge tanke Xillice, kroz koje mi, kakose csega dotaknemo, Stvar razlucsiti moxemo, akoje i nevidimo. Daje Ruka iz jedne jedite negibajuche

Ko-

Kosti stvorena, kakobije mogli gibati? a daje od samog Mesa, odkudabi Snagu imala? Illi da nas je Bog misto Rukuh sa Shapama providijo, kao Xivinu, s–csimbi mi kod svega nashega Razuma shtogod vishtoga proizveli? Sve shtoje lipo, potribito i dobro, sve shtosu Ljudi pronashli i proizveli, sva velika i mala Dilla Wishtinah csovicsankih, koja mi csudechise smatramo, imamo mudrom Stvoru nashih Rukuh zafahliti. Nijeli dakle dostojno, daji svaki Dan zafahljujuchi k–blagomu Stvoritelju uzdixemo, kojinamje u njima neprocinjeno Blago darovao.

Vrat.

I Vrat je zlamenitih Dio csovicsanskog Tila, on je s–osobitom Vishtinom uzdignuti Stup, Glave, tako gibak, dase Glava na njemu na sve Strane okretati i prigibati moxe, a pritom tako krut i jak, dase na glavu veliki Teret poloxiti moxe, nebojechise, dachese Stup ovi prilomiti.

Glava.

Ossobiti Dio csovicsanskog Tila je Glava, koja s– ostalim Tilom u najlipshem Sravnenju i Ravnomirju stoji; ona nitije odvech velika i texka, daju Vrat derxati nemoxe, niti pak malena, shtobi neprikladno bilo. U Glavi je Pribi-

bivalishtje svinh Ochutjenjah i svega Xivota — u Mozgu, kojegaje Stvoritelj u jednu prostranu Shupljinu postavijo, i s-jako svedenim Kostima, dase kakogod navridijo nebi, csuva; jerbo najmanji Vrid smertnu Svêrhu sa sobom nosi. Za Ukrashenje, vishe pak za Pokrivalo Glave, za Obranu protiv Okvarenja, protiv Ladnoche i Xestine Sunca, sluxi Kossa, od koje je svako vlakno shuplje, i radi toga za Odpravljanje shkodljivi Jzparenjah i Vlage potribno.

Ustah.

Za Uzdêrxanje Xivota, za potribitu Ranu k-sebi uzimati, izraditi i podiliti, ima csovicsansko Tilo razlicsite Sprave, kojeje Mudrost Boxja tako csudnovito ustanovila, kakogod i ostalah Udah Tila

Usta imadu, glede na Ranu, najpricse Dillo. Onasu Mlin, koji Jilla u manje Dilke smêrviti mora, prije negose dalje oprave. Ktomu potribuju ona Zúbe, koijuh Csovik obicsno 28 do 32 ima, to jest: csetiri oshiljasta, za odgristi i prisichi; osam oshtri Zuba na istu Svêrhu, a ostale shiroke, t. j. kutnje Zube, za saxêrvnati Ranu. Zubeje Stvoritelj sa glatkom, tvêrdom Calajsom (Politura) pokrijo, da duxe sluxe. Svaki Zub imade iznutra malu Shup-

lji-

ljinu, u kojojse tanka Xillicah nahodi. Kakose jedan Zub okvari i okruni, tako, da Zrak illi drugo shto u onu Shupljinu uniti moxe, tose Xillica ona jako podraxi, odkuda xestoka Zubobolja dohodi. Ako xelish Zube sacsuvati, i Zubobolji izbichi, nejidi nishta odvech ladnog niti odwech toplog, ossobito ne jedno za drugim. Od ladnog Napitka na vruche Zube, kakogod od vrillog Jilla na ladne Zube puca Kalajs na Zubi, i oni pocsmu mekani bivati i krunitise. Za uzderxati zdrave Zube potribnoje takojer, svaki put posli Jilla sladnom ji Vodom izprati. Sverhu toga je dobro, svako Jutro Lice s-ladnom Vodom umivati, i iza Ushiuh pratise.

Pljunka.

Kako Zubi Jillo grizti zacsmu, takise u Ustih dovoljno Pluvacske skupi, kojase s-Jillom pomisha, i takoga za potroshenje bolje pripravit.

---

* Nevaljase dakle ucsiti mlogo pljuvati, jerboje Pljuvacska za Potroschenje Jilla vehoma potribita. Zato Duvancxia neko nepuschi taki posli Jilla, illi nekase oducsi kod puschenja pljuvati, naiboljebi pak ucsinijo, kadabi Lulu sasvim ostavijo.

Gêrkljan. (der Schlund)

Od Usta primi zatim Gêrkljan izgrixeno Jillo, i utisnega priko Dushnika (Luftröhre) u Xeludac. Ali kako to biva, da Jilla i Pitja u Dushnik neupadnu, gdibise Csovik utushiti morao? — Bogje svêrhu Usta ovog Dushnika Zaklopcsich nacsinijo; kako dakle kod Gutanja Jillo blizu dojde, padne ovaj Zaklopcsich, a Jillose priko njeg otisne i doli spusti, zatim podigne i otvorise on opet, za mochi Parru primati i izpushtati.

Xeludac.

Jz Gêrkljana spushtase Jillo u Xeludac, koije shirokoj, dugacsko-okrugloj Vrichi, illi tako da reknem, jednom Kotlu prikladan. Ovdise Jilla sa vlastitim Sókom, kojise u Xeludcu nahodi, pomishaju, i po nepristanom Gibanju Xeludca i njegovoj Toploti u Kashu sataru i skuhaju. Kada Xeludac nishta kuhati nema, ondase on sam tare, koje ochutjenje Glad prouzrokuje.

---

* Kroz neumireno Jillo i Pitje oslabi Xeludac, i nemoxe Jilla skuvati, odkud svakojake Bolesti dohode. Xeludac nije od Cselika ni od Gvozdja. Slomese Kolla, kadse pritovare, da kako nebi Snaga pritovarenog Xeludca iznemogla!

Cri-

Criva.

Xeludac odpravlja prokuhata Jilla vlastitim jednim putem u Criva, kojasu od Prilike shest do osam puta tako dugacska kao Cvovik, i koja vehoma vishto u velikoj onoj Shupljini Térbuha lexe. Onase od ozgor doli na priliku Tallasa savijaju i gibaju, s-csim oni primitu Ranu sve todalje odpravljaju. Shto od tako mudro priugotovlenog Jilla za Tilo vische od Potribe nije, tose doli kroz Izpraznenje probavi; dobri za Ranu potribni Dilci, kojise od grubiji raztave, priobratese u bili Sók, kojise Mlicsac (Milchsaft) zove. Ovi ide odtud u Maramicu, (Gekröse) kojase poleg Criva nahodi, iz ove pak k-Sércu, gdise s-kêrvju pomisha, a najposli u samoj biloj Cxigirici u Kêrv obrati.

Sêrce.

Najvaxnije Sprave za Uzdêrzanje Xivota u csovicsanskom Tilu jesu na svaki nacsin Sêrce i bila Cxigirica. Sêrceje iz sami Xillicah spleteno i sastavljeno, i zato vehoma jako i csvêrsto. Ono ima s-desne i s-live Strane po dvi Shupljine, za primati i odpravljati Kêrv; t. j. na svakoj Strani jednu veliku (Herzkammer) i jednu malu Shupljinu (Herzohren) Kêrv u Csoviku tecse nepristano k-Sêrcu, gdi u jednu veliku Xillu

(Hohl-

(Hohlader) i iz ove u desnu Shupljinu Sêrca usticse. Odavde texi ona u bilu Cxigiricu, iz Cxigirice kroz jednu kêrvnu Cxillu taki opet k Sêrcu u livu Shupljinu natrag, izkojese zatim kroz jednu veliku Xillu (die große Pulsader) po cilomu Tilu razliva, dokse opet, svêrshivshi Put svoj, kroz istu onu veliku Xillu u desnu Shupljinu Sêrca nepovrati.

Tecsenje Kêrvi biva s velikom Naglostjom u 24 Sata ucsini Kêrv svoj Put do 600 puti kroz svê Tilo; ona svêrshi dakle svoj Put kroz Xille svaka tri Minuta jedanput. Evo ovako putuje Kêrv gòre i dole svega Xivota nashega; a Sêrce je onaj viscliti i csudnoviti Tetik, koji vaxno ovo Dillo Xivota svershuje. Sêrceje Udo u csovicsanskom Tilu, koje najprije u njemu oxivi, i najposli xiviti illi gibatise pristane, i dok god Xivota u sebi ima, nepristanose giba, Buduchi dase sad otvara sad zatvara. Ovo Gibanje Serca ositjamo mi na livoj Strani kod petog i shestog Rebra, gdi ono sjednim Vêrhom udara, koje Udarce mi Kucanje Sêrca zovemo. Shtogod Csovik stariji biva, to sve slabije Sêrce njegovo kuca, dok na poslidak sasvim kucati nepristane, i ovise Sat Xivota sasvim neustavi. Kod odrastjenog Csovika, kadje zdrav, moxese na jedan minutu 70 Udaraca esapiti, tim Nacsinom gibase Sêrce

u

u 24 Sata vishe nego sto hiljada puta. — Promisli o Csovicse! kolikoje puta u tvom Xivotu Sêrce tvoje kucnulo, i Kêrv kroz Xille Tila tvojeg gonilo. Kakovo Svemoguchstvo, kakova Mudrost moralaje biti, kojaje Sêrcu tvome takovu csudnovitu i neutrudjenu Snagu udilila! O dabite svaki Udarac Sêrca tvoga opomenio, daje ovaj Svemoguchi tvoj Bog, tvoj Uzdêrxitelj i Otač; da njegovo millostivó Oko tvoj' Xivot csuva.

Bile Xigirice.

Osim Hodanja Kêrvi po csovicsanskom Tilu, jeste takojer Dihanje zlamenito i potribito Dillo za Uzdêrxenje Xivota. koje bile Xigirice izvershuju. One postoje iz dva Gubi prikladna Dila Mesa, koje s-nebrojenim Xillicam izpleteno oko Sêrca lexi. Bilesu Xigirice u Tilu kao Mishina, koja izvanski Zrak Csas u sebe vucse, Csas opet natrag povratja. Onesu u Stanju sad razshiritise, i Parru k-sebi privuchi, sad opet skupitise, i iztiratiju. Takosu one u nepristanom Gibanju, dokje god Xivota, kako god i Sêrce. Po ovom Gibanju csine one Tilu veliku Poslugu, onibo Kêrv, koju od Sêrca primaju, s-csistim Zrakom razlade, razrede i ocsiste, kako takojer s-njiovom Toplotom Mlicsac, koji s-Kêrvjom dohodi, cêrljenim csine.

Najvaxniji Posao bilih Xigiricah jest Dihanje i Jzvodenje Glasa, svlastitom njiovom Kripostjom vuku one izvanski Zrak u Tilo, kojije za Uzdêrxanje Xivota osobito potriban. Sa iztirivanjem Zraka iz Tila pak, proizvode one po Dushniku Glas i Zvuk, a razshirivajuchi i stiskivajuchi ovi Dushnik prominjuju i izvode one razlicsite Glasove, odkud Usta i Jezik u Stanje dohode, Glasove, Pisme i Ricsi sastavljati. Dushnikje dakle kao Sviralica nashih Xigiricah. *

---

* Evo kakosu Xigirice za Uzdêrxanje Xivota potribite. Bixite dakle od svega, shtobijim shkoditi moglo; neidite na Mista, gdi shkodljivi Izparenjah ima, kao n. P. u Podrume gdi Masul (Most) vri, Sumpor gori i ost. Csuvajtese od svakog Usilovanja i Umora u jakom Têrcsanju, Igranju Vikanju, ossobito pak od Pitja, kadase odvech umorni i znojavni, i od jakog Stezanja Tila. Xigiricah najpogibelniji Neprijatelj je ladan Napitak na vruche Tilo, jerbo kadse Xigirice ugriju, ondase jako razshire; ladan naglo ucsinjen Napitak razladi i skupi Xigirice, i one otvêrdnu. U njima nahodechase Kêrv nemoxe napolje, zacsne dakle truliti, a najposlje i Xigirice same prigju u xalostno Stanje Gnojx, kojase Bolest suhi Kashalj zove, i ridkose iz licsiti moxe. Ovakovi Bolestnik mora

ne-

Druga zlamenita Udah u Utrobi.

Cêrne Xigirice csiste Kêrv od Xucsi. Xucsje xuto zelenkasta i gusta Vlaga, koja Jilla kuhati i u ranechi Sók priobrachati pomaxe. Slezina pomaxe Xigiricam Kêrv lakshe od Xucsi razstaviti i razabrati. Xucsni Mihurak je za cêrne Xigirice prilipljen, i prima od nji Xucs, koju zatim Crivima pridaje, gdise Rana za Xivot csovicsanski pripravlja. Bubrizi oddvajaju iz Kêrvi odvishak Vode, koji od ovud u vodeni Mihur uticse, i iz kojegse Voda napolje odpravlja.*

Ochutjenja.

Najcsudnovitija Uredba, kojuje Bog nashem Tilu darovao, jest, dami Stvari oko nas poznava-

nepristano kashljati i têrpiti, dok najposli svoje gnojavne Xigirice skoro sve neizkashlje, i ranagà Smêrt neumori.

* Nagla Serditost prouzrokuje jako Razlitje Xucsi, i radi toga strashne Bolesti. Neumireno, kad mlogi obicsno Uxivanje jakog, xestogog Pitja biva csesto Uzrok Otvêrdnutja cêrnih Xigiricah i vodene Bolesti. Neuredni, razpusteni Nacsin Xivota podranjuje csesto Kamen u Bubrizi i u vodenom Mihuru. Evovam Uzroka, zashtonam Bog Neumirenost, Blud i druge Razpushtenosti oshtro zabranjuje. —

vati i razaznavati moxemo. Ktomuje on nami nikoja Ochutjcnja dao; kakono: Ocsi, da vidimo, Ushi da csujemo, Nos, da mirishimo, Usta i Gerlo, da okushamo shtoje sladko illi kiselo, slano illi gorko i. t. d. a Ticanje illi Ositjanje po svemu Tilu za mochi sve, shtose nashega Tila dotakne, osititi. Ovosu pet Ochutjenja nashi, kojaje Desnica svemogucheg Stvoritelja tako mudro stvorila, da smatrajuchiji, Mudrost i Dobrotu Boxju vazda fahliti i slaviti moramo.

Ocsi.

Okoje najlipshe Ogledalo Mudrosti Boxje u njegovom Stvaranju, Sprava ona, koja nas moguche csini, viditi. Ciloje Oko iz razlicsiti Xillicah, iz Vlage i Koxicah sastavljeno. Ovesu ocsne Koxice, kao Stakalca, jedna priko druge namishtjene. Najgornja Koxa (Hornhaut) koja izvana ocsnu Jabucsicu pokriva, jest, za ocsuvati Oko, tvêrdja i deblja, nego druge Koxice, naprid pak jest ona malo tanja i providecha, da Zraci Svitlosti unilaziti mogu. Taki izpod ove Koxice lexi druga (Traubenhaut) kojaje u Sridini otvorena i ocsnase Zinnica illi Zvizdica zove, i kojase radi njesine tavne Sinnke cêrna biti vidi. Jza ocsne Zinnice nahodise jedno provideche, iz mlogi tanki Koxica sastavljeno Zêrno, kojeje kao niko suncsano Stakalce nacsinjeno, i kristalno Zêrno (Kristallinse) nazvatise moxe. Ovo-

vo kupi u Oko upadajuche Zrake svitlosti, i sjedinjawaji u jedno Misto. Ostala Shupljina Oka jest s-providechom staklovidnom Vlagom napunjeno. Sasvim natrag na straxnjoj Strani ocsne Jabucsice nahodise jedna iz sami vehoma tanki Xillica sastavljena, Mrixi prikladna Koxica (Netzhaut) na kojojse svi Pridmeti (Gegenstände) koje mi vidimo, kakogod u jednom Ogledalu ugledaju. Od ovud primi Xilla jedna Pridstavljenje izobraxene Prilike, i vodiga tia do Mozga, kojeg kao Pribivalishtje nashe Dushe smatrati moramo.

Evo Csuda, mi vidimo n. pr. jedan Okrug od cilog Sata, a na onoj mrixi podobnoj Koxici, kojaje jedva toliko velika, koliko osmi Dio jedne Kraicare pridstavljanamse Prilika cilog ovog prid nama stojecheg Pridilja, sa svima Pridmetima, koje mi u njemu vidimo.

Alli i ista izvanska Sprava Ocsiuh je Promotrenja i Csuda dostojna. Bogji namisti gori u Glavi, da moxemo s-njima vishe prigledati. Radi njove Mekote i Slabosti lakose navriditi mogu, zato lexe one u dubokim Shupljinami kostiuh, skojimasu kao s-nikim Zidom obkoljene. Ktomu imadu one josh Trepavice, kojese u Snu zatvore, csesto pak i nespavajuchi privlacsese one priko Ocsiuh, ne samo za opratiji s-onom priko ocsne Jabucsice nepristano tekuchom Vlagom, nego takojer, za ocsuvati ji

od

od svakog Prashka i svake Mushice, kojase k-Ocsima priblixi. Na Kraju Trepavica nahodise jedan Red csverstih Dlacsicah, koje kod otvorenog Oka Prah zadêrxaju, i svêrhu toga josh Jakost i Mloxinu upadajuche Svitlosti ublaxuju. Obêrve, one Vlasi na Cselu, csuvaju takojer Ocsi, buduchi da one od Ocsiuh shkodljivi Znoj odbijaju, kojise s-Csela sliva. Ktomu dicse one josh bilo Cselo s-njezinim cêrnim Krugom.

Ushi.

I Uhoje Bog s-neopisanom Mudrostjom stvorio. Ongaje na jednoj i drugoj Strani Glave namistijo, da s-obadvi Strane oko nas Glas razabrati i csuti moxemo. Glas illi Zvuk dohodi, kadase Zrak zatrese. Ova Treshnja Zraka taknese Uha i prouzrokuje Chutenje. Izvansko na obadvi Strane Glave stojeche Uho je Livak, koji najprie Glas primi, i kroz krivega one Hodnike (Gänge) u nutarnju Stranu Uha dovodi, gdisu u jednoj Kosti Sprave Chutenja namishtjene. Najglavnija Sprava Uha je jedna neopisano tanka Koxica, kojaje qriko Uha, kao Koxa na Bubnju zategnuta. Ovase kroz Glas, koji u Uho ulize, zatrese, i tako u nami Chutenje prouzrokuje. Gorko ono Maslo, kojese u Ushima nashima nahodi, smeta, da nebi u nutarnje Uho shtogod ulizti moglo.

Mi-

Mirisanje.

Sprava za Mirisanje je u Nosu, koji doli dvi prostrane Shupljine ima, za mochi młogo Mirisa primiti, a gore sve uxi biva, za mochi mirisne Dilke sabrati, i bolje osititi. Miris dohodi odtud: Od razlicsiti Stvari dilese svêrhunaravno mali Dilci, kojise viditi nemogu, i koje Zrak u nash Nos dovodi. Ovi Dilci dotaknu u nutarnjem Nosa za samo Ositjanje Mirisa spravljene Xillice, i prouzrokuja po njiovoj Razliki illi ugodni Miris illi Smrad.

Okushanje.

U Ustih je Sprava Okushanja, kojeje Ochutjenje nami Bog ne samo zato darovao, da shkodljivo od neshkodljivog razłucsivati, nego da takojer kod Uxivanja Jiłła Ugodnost i Radost ositjati moxemo. Ktomuse nahode u Ustih, ossobito pak na Jeziku Xillice, koje se od svaeseg, shto u Usta dojde, podraxe, i nami zatim Ositjanje ugodnog illi neugodnog Okushanja dile.

Ticanje illi Ositjanje.

Peto i po Redu poslidnje Ochutjenje jest Ositjanje, po kojem mi shtogodse Koxe nasheg Tíla takne, ositjamo. Sprave Ositjanja jesu Xillice, kojesu u Koxi po sto i hiljadu puta izpletene. Ositjanje nema ossobitog Pribivalishtja

u

u Tilu, nego razshirujese svud kroz njega, i svagdaje na onom Mistu Tila, kojese lako o-kvariti moxe, xivlje i obilnije. Ovo Ochutjenje, koje sva Udah Tila opchino imaju, dato nam je, za Opomenu protiv svake Pogibelji Tila. Onoje Izvor sviuh ugodni Ositjanja Tila.

Neprocinjeni Dar petori Ochutjenjah.

Misli csesto sa Zafahlnosti punim Sêrcem o Csovicse, kakovisu neprocinjeni Darovi Boxji pet Ochutjenja! Darovi, koji sva Blaga ovog svita nadvisuju. Kojibi iz medju nas imao Volju samo njegova jedina dva Oka za carsku Krunnu, za sve Blago ovoga Svita prigoriti? kakobi nesrichni bili mi, kadbise dobrocsinecheg Vida Ocsiuh lishiti morali! Shtabi nam onda sva Dobra Svita ovog hasnila? Nebili Xivot nash kod svega toga odvech tuxan i xalostan bio? Slipje Csovik Saxalenja dostojan; oko njegaje vichnja Noch i Tmina. On nesmije jednog jeditog Koraka ucsiniti, nebojechise, dache gdigod pasti, nagaziti i ubitise. On niti ob Dan velicsansteno Sunce, niti ob Noch sa Zvizdam nakitjeno Nebo vidi. Nevidi umilni Pogled virnog Prijatelja, niti u Pramalitje oni hiljadu puta hiljadu Lipota obnovljene i cvitajuche Naravi. Onse mora svega ovoga, i josh mlogi ostali Csoviku dopushtjeni Razkoshjah lishiti.

J Chutenje je veliko i neizrecseno Dobrocsinstvo Boxje. Kakobi hud bio nash Xivot, kadbise samo ovog jednog Ochutjenja lishiti morali? Bilibi u nepristanoj Tishini. U hiljadu bi Pogibelji upadali, nitibiji osititi, nitijim izbichi mogli. Uplasheni Konji têrcsajuchi po Putu moglibi nas stêrti, Kucha nam nad Glavom izgoriti illise od Treshnje Zemlje porushiti. Lopovi i Pustaije moglibinam Vrata i Zatvore polupati, nitibi nas Lupa na Pogibelj smotrene ucsiniti mogla. A dabi od Porodjenja gluvi bili, kakobi nas drugi govoriti, u Viri i drugim potribitim Stvarma ubavistiti mogli? Kakobi hud u Znanju nash Razum bijo, kakoli usamljen i xalostan nash Xivot na ovom Svitu! Mi nebi radosne Glase, dobro misleche Viche i ublaxujuche Utishenje nashi Priatelja csuti, nishta od Radosti, koju nam sverhu toga csesto lipe Pisme, ugodni Glasi ljubke Muzike i veseli Ptiesicah prinose, razumiti mogli.

J Mirisanje je dobrocsineche Ochutjenje, ne samo zato, shto ljubke Mirise Cvitja i ostali mirisni Uzrastja kupi, i nas s—njima nasladjuje, nego i zato, shto mi po njemu shkodljivo od neshkodljivog razaznavati moxemo, buduchi dase one Stvari, kojebi nam uxivajuchiji shkodljive biti mogle, csesto po njiovom neugodnom Mirisu poznaju. Kolikoje put vech Miris na Kvar opomenio, i Csovika ositijo, kakoche Nesrichu

od

od sebe uklonitì! Nisuli Ljudi csesto pérvi Plamen nesrichne Vatre zato taki ositili, shtosu odtud izhodechi Dim taki omirisali!

J Okushanje je nishta manje veliko Dobrocsinstvo Boxje, nami zato dano, da mi ne samo mloge shkodljive Stvari od ugodni razlucsiti moxemo, nego da takojer kod Uxivanja Jilla i Pitja ugodno Zadovoljstvo mlogovêrstnog Okushanja nahodimo. O kakoje dobar Bog, koji nas ne samo rani i poji, nego koiji josh svêrhu toga Uxivanje ovo s- Radostjom sladkog Okushanja s- druxio.

Za Csuvara sviuh ostalih Ochutjenjah i cilog Tila dade nam dobri Bog Ositjanje, koje nam svako i najmanje Taknutje javlja, i nas ositja dase, kad nas shtogod zaboli, od Pogibelji csuvamo. Ono uzmloxaje josh svêrhu toga s- ugodnim Ositjanjem Summu nasheg dobroga Stanja. Brez Ositjanja — kolikobi puta mi ovo mudro stvoreno Tilo navriditi, osakatiti i moxe biti smêrtni pridati mogli, kolikobi manje Radosti i Veselja uxivali! —

Drugo Razdilenje

Kriposti, Nagnutja, Ganutja Tila, Strasti (Leidenschaften) i Bolesti csovicsanke Dushe.

Kriposti Dushe od Dushe.

Csovicsansko Tilo, akoje prem svelikom Mudrostjom stvoreno, nishta nemanje bivstveni Csovik biti nemoxe; tose vidi na Mêrtvacu, ovi-bose niti micse ni pomicse, a istoje ono Tilo, kao i prije. On nezna shto oko njega biva, nevidi, necsuje, nemirishi, niti ima Okushanja niti Ositjanja, predma one iste Ocsi i Ushi, ista Usta, Nos i Xille ima, kao i prije, dokje xivijo. Nemora dakle Tilo, nego sasvim drugo shto u nami bivstvenog Csovika pridstavljati, ono Bivstvo, koje sebe, i sve Stvari oko sebe poznaje, i koje sav Stvor giblje, koje vidi csuje i. t. d. Ovo sebe samog poznavajuche, xivuche i dillujuche Bitje illi Ja u nami onoje, shto mi Dushu illi Duh imenujemo. Tiloje samo mudro sastavljeni Stvor (Mashina) illi Haliat, po kojem Dusha sve csini i izvêrshuje, shto mi u Csoviku Dillovanja naricsemo. K-tomu je njoj Bog Kriposti i Moguchstva (Fähigkeiten) darovao, koje Vlastitosti pomljivo Promotrenje nashe zasluxuju, i nami pokazuju, na kakovosmo veliko

i vissoko Dostojanstvo mi Ljudi iz medju sviuh ostalih Stvorenjah na Zemlji uzvisheni.

Dar Pridstavljanja.

Pêrva Csuda dostojna Kripost nashe Dushe jest, da ona sebi od sviuh Stvarih, kojese nashih Ochutjenjah tioaju, Pridstavljenje ucsiniti moxe t. j. mi moxemo sebi ono, shto vidimo, csujemo i. t. d. pridstaviti, kao shto jest. To niti moxe nashe Tilo, niti koje Ochutjenje tilesno ucsiniti, jerbi protivnim Necsinom i Mêrtvac josh pridstavljenje imao. Kripost, sebi Stvari pridstavljati, jest dakle u Duschi, i zovese Moguchstvo Pridstavljanje. Onoje pêrvi Pocsetak sviuh Poznanjah; jer kad mi sebi Stvari, kojesu izvan nas, pridstavljati nebi mogli, takoji nebi nigda ni poznavati naucsili.

Dar Ositjanja.

Ktomu moxe nasha Dusha kod svakog Pridstavljanja, kojeje njoj illi ugodno illi neugodno u isto Vrime illi Zadovoljnost illi Nezadovoljnost ositjati. Ona posiduje dakle josh i Dar Ositjanja, kojeje nami svakom po samomu sebi poznato. Kadbi mi kod nashi Pridstavljanjah Ositjanja neimali, bilibi Istina, od svakod Bola i Xalosti oslobodjeni, alibise u isto Vrime i svake Radosti veselja lishtiti morali, ko-

je iz Ositjanja izviru; obadvoje dakle i Bol i Zadovoljstvo Dushe jeste Desnica Stvoritelja mudro izmirila.

Pamet (Gedächtniß.)

Dusha moxe ucsinjena Pridstavljanja sacsuvati, i takova po Kriposti Opomenutja opet ponoviti, t. j. mi moxemo Stvari, kojesmo vidili, csuli i razumili, upamtiti, ili u Pameti zadêrxati, i opet sebi pridstaviti, brez daji na novo vidimo, csujemo illi razumijemo. Tako n. p. zadêrximo i upamtimo mi lipe Nauke, kojesmo u Pridiki csuli, kakovi poucsavajuchi Dogadjaj, kojeg nam drugi pripovidaju illi shtiju, Pismu i. t. d. Ova Kripost Dushe shtogod upamtiti, i nezaboraviti, zovese Pamet. Neizrecseni Dar Dushe, za koji mi millostivom Otcu nebeskom dovoljno zafahliti vridni nismo. Da nismo Pamet zadobili, nigda mi u Stanju bili nebi, shtogod naucsiti, shtogod bi nam nashi Roditelji i Naucsitelji kazivali, svebi mi to u isto Trenuche Oko zaboravili, nitibi igda shtiti, pisati, niti samo jednog jeditog Slova, a kamoli shto drugog potribitog bila naucsiti mogli. Pametje dakle u nashoj Dushi ono veliko, bogato Skrovishtje Blaga, u kojem ne procinjeno, sve Zlato, i Srebro nadvishujuche Bogatstvo svi uh nashih Znanjah i Uvidjenjah, kojasmo mi sebi skupili, virno sazanjeno lexi. Michemo

Bo-

Bogu za ovu dobrocsinechu Kripost Dushe najbolje zafahliti, akoju po njegovoj mudroj Odluki upotribljavati, t. j. nashu Pamet, s-Naukom novi, potribiti Stvarih uzmloxati texili budemo, po csemuchemo razumni i potribni Ljudi postati, i kao takovi na Svitu srichan Xivot provoditi, kako takojer Pocsitovanje i Povirovanje sviuh Ljudi zadobiti.

Kripost Izobraxenja (Einbildungskraft.)

Mi moxemo sebi Stvari, koje prid nama nisu, tako xivo qridstavljati, kao daji s-Ocsima gledamo. Tako pridstavljamo mi sebi n. p. Misto jedno, gdismo kadgod s-nashim dobrim i millim Priateljma skupa bili, tako xivo, kao daje Misto ono prid nami, kao dasmo ondi s-onim istim Ljudma, skojimasmose druxili, i ona Veselja, kojasmo uxivali, obnovese po ugodnoj Opomeni opet u nami.

Bash i od Stvari, koje illi nikad vidili nismo illi kojih u Svitu i nema moxe Dusha nasha sebi xiva i gledecha Pridstavljenja illi Prilike stvoriti: Tako pridstavljam ja sebi carstvujuchi Varosh Becs, koji josh nikad vidio nisam, illi krilatog Konja, kojeg u Naravi i nema. Ovu Kripost nashe Dushe, sebi Stvari, koje illi prid nami nisu, illiji u Naravi bilo illi nebilo, moxemo mi Kripost Izobraxenja nazvati. U istinu csudotvorna Kripost! Imali igdi Maljara, ko-

ji-

jibí tako frishko Priliku jednoga Prídmeta s-Bojama priugotoviti mogao, kao shto Dusha po Kriposti Izobraxenja ucsiniti moxe? U jednom Trenuchu Oka mogu ja sebi najlipshi Pridilj illi kakovu lipu Pallatu, kao daji u kakvoj Priliki gledam, pridstaviti.

Ovo Csuda dostojno Moguchstvo Dushe nasladjuje csesto Xivota nasheg Uxivanje, koje mi brez njeg nebi imati mogli. Po ovoj Kriposti Dushe moxemo mi sebi dojduche i proshasto, kakogod da sad biva, pridstavljati, i mlogu Ugodnost u nami probuditi. Opominjuchise na proshaste radostno provedene Dneve, uxivamo mi odavna proshaste Radosti opet; a kome nije poznato, kako rado Csovik o dojduchoj kakovoj ugodnosti misli, i kako svaku pridstavljajuchu Radost, koju ocsekuje, vech u napridak ositja? Ali i Mati mlogog Bola moxe nam Kripost Izobraxenja postati, akoje neobuzdamo. Csesto gledamo mi na Uvridjenja, koja nam drugi tvore, na Protivshtine, koje nas susritaju kroz uvelicsajuche Staklo, cinimo i jedno i drugo mlogo veche i nesnosnije, nego shto u istinu jest, i ositjamose stim mlogo nesritniji. Pristavljajmo sebi samo uvik doshasto u strahovitoj kakovoj Prilici, pakchemo josh sad Neugodnost onu, kojache istom dochi illi moxe biti i izostati, osititi. Csemu dakle ovo nepotribno

sa-

Samomorstvo? Mi ga sé moxemo osloboditi, akose samo potrudimo, Gospodari svêrhu nasheg Izobraxenja biti. Obuzdavajuchi ovako sami sebe, nechemo tako lako u Brezumnost pasti, kao Ljudi oni, koji sve za dobro i potribíto dêrxe, shtogodjim Izobraxenje njiovo pridlaxe. Kadate u Csoviku Izobraxenje smete, tako, damuse izobraxavajuchi Pridmeti kao istiniti prid Ocsima stojechi vide, tadase nesrichno Stanje ovo Smetenost, Brezumnost illi Ludost zove, a nesrichni u Izobraxenju bolujuchi, Smetenjak, Brezumni illi Ludak i Ludocia.

Ra-

* Stim shto nasha Dusha Dar Pridstavljanja i Ositjanja, Pameti i Jzobraxenja posiduje, nerazlucsavase ona josh toliko od xivinske Dushe, jerbo i xivina moxe sebi Stvari pridstavljati, koje prid njom nisu, gdishto sebi pridstavljeno i zaderxati, gdishto i ositjati, samosu njiova Pridstavljanja vehoma slaba, i obicsno samo na sadashnje, shtose njiovi Ochutjenja ticse, osnovano. Mi Ljudi pak moxemo sebi i proshasto i doshasto xivo, i sa Kripostjom Ositjanja pridstavljati. — Sad pak govorichemo mi od oni Kripostih i Moguchstvah, s-kojimaje Stvoritelj samu csovicsansku Dushu obdarijo i s-kojimase Csovik od sviuh ostalih Xivina razlikuje.

Razum.

Pêrvo velicsanstveno Preimuchstvo (Vorzug) koje je Bog nami sverhu Xivine darovao, jest Razum. S-ovim moxemo mi sebi opchino pridstavljati sve ono, shto vidimo, chutimo i t. d. i tako razumivati i razbirati sve shtaje i kakoje, i zashtoje tako a ne drugcsije. Pridstavljajuchi mi sebi opchino Stvari, moramo na Zlamenja paziti, koja one sa svima ostalim Stvarma njiove Vêrste opchino imadu. Dite n. pr. kad pocsne misliti, vidilo vech jedanput jedno Dêrvo; zatim vidi drugo: takiche poznati i razumiti, kakovoje Uzrastje, i to po Zlamenjem, kojaje prije, gledajuchi pervo Dêrvo, skupilo, t. j. po Stablu, Granami, Listu i t. d. Dite dakle moxe takovo opchino Pridstavljenje ucsiniti, jerbo Razum ima. Na isti Nacsin i mismo svi naucsili, razlicsite Stvari, Vlastitosti i Dillovanja poznavati, t. j. mismo razumivati naucsili. shtaje ovo illi ono, i shta zlamenuje; n. pr. shtaje Ptica, Riba, Konj, Ovca, Grozd, Jabuka i ostalo; shtaje zeleno, cêrljeno, bilo plavetno, visoko, duboko, veliko — shtache rechi stojati, spavati, vikati, igrati i t. d. Takosmo naucsili mi Ricsi, Razgovor, Slovo shtiti, pisati — sve to po nashem Razumu, ovom velicsanstvenom Daru Duha, brez kojegbi mi Ljudi svi brez Znanja, tupo-

glavi i neumitni biti morali, kakogod brezumna Marva u Shtalli.

S-Razumom moxemo mi i Misao sjediniti t. j. mi moxemo misliti i razsudjivati. Tako n. pr. sjedinjujemo mi mislechi na Brezposlenost, Misao shkodljivo, mislechi na Pomlju, Misao fahle vridno, i evo ovako misliti illi razsudjivati: Brezposlenost je shkodljiva. Pomljaje fahle vridna. Kad ja reknem: Kisha napaja Sitve; tada razsudjujem ja s-jedinjujuchi trostruke misli.

Kadase Misao s-Pridmetom, o kojem razsudjujemo, slaxe, tadaje Ruzsudjenje istinito, a na protiv toga, falicsno, n p. Snigje bio, Snigje cêrn, kojeje od ova dva Razsudjenja istinito? koje falicsno? i zashto?

Razuman Csovik trudise svagda upravo razsudjivati. Nerazuman na protiv razsudjuje brez svakog Razmotrenja, i zato csesto falicsno i nepravo. Od kojegasè moxe vishe Dobra naucsiti? Kojibi nas mogao bolje svitovati? kojili nas s-Puta Istine svratiti? Dakleje vehoma potribno, pravo razsudivati ucsiti.

Ko Razum svoj neupotribljava; kose netrudi prava Pridstavljanja i Misli zadobiti; razaznavati shtoje istinito illi falicsno, dobro illi zlo: tajche ponajvishe i razsudjivati falicsno onchese dakle varati. Zabludjenje Ra-

zu-

kuma svagdaje shkodljivo, ne samo za onog, koji bludi, nego i zadruge. — Akose xelish od Zabludjenja sacsuvati, a ti nastoj da, razmishljavajuchi pomljivo svêrhu svega shto vidish, csujesh i razberesh, Razum tvoj sve vishe i vishe izoshtravash. Budi smotren u Razsudjivanju; razmishljaj svagda, jeli ono, shto ti sebi o jednoj stvari pridstavljash, illi shtochesh da reknesh, onoj Stvari doista svojstvcno illi ne; illije moxebiti bash protivno onom, o csemu ti mislish. Osobito budi smotren u Razsudjivanju tvoji Blixnji, Razuman nesudi o drugim brez Uzroka nikad zlo, jer on uvidi, kakose lako njima nepravo ucsiniti moxe, kakolije lako u tom privaritise. Mlogisu Ljudi lini, razumno o svacsem razsudjivati; oni derxe zato samo ono xa istinito i dobro, shtosu iz Mladosti za takovo smatrali, illi na shtosuse navikli, illi shto drugi potvêrdjuju i fahle, illi shtoje staro illi novo, illi shto oni njiovim Strastima i Nagnutju prikladno nahode. Oni sude dakle samo iz slipe nezrile Ljubava k-sebi illi k-drugima, neizpitujuchi prije Stvari. Njiova Razsudjenja zovuse Pridrazsudjenja, (Vorurtheile): jerbo oni takova, nerazmishljavajuchi naprid, utverdjuju, a nemisle da jedna Stvar zato nemora istinita i dobra biti, shtose je ona od Starine za takovu smatrala, illise i danas sveche Strane, illi od

zla-

zlamenitiji Ljudih sa iste Strane smatra, illi moxe biti zato, shtose njima tako najpravije i najbolje biti vidi. Pridrazsudjenja su dakle vehoma shkodljiva, onabo smetaju Csovika csesto, boljegase primati, a zlocsestije ostavljali. Mlogibi Zemljodilac u svojem Poljodilju shtoshta popraviti mogao; a da shtoga smeta? Pridrazsudjenje: „Ovakoje i moj Did radijo, pakje dobro bilo.“ Mlogisu Roditclji volili svoje Dite pustiti, dajim u naravnim Kozjacsama oslipi illi umre, nego damuse kravje Kozjacse ucipe, a zashto, iz Pridrazsudjenja, dêrxechi daje sve staro dobro, a novo da nevalja. J Plug je bijo u Pocsetku shto novo, pak zarje zato zlocsest i nekoristan? zashto njega nashi Stari neodbacishe?

Pamet (Vernunft).

Osim Razuma darovaoje Bog Dushi nashoj josh jedno veche Svojstvo Pamet, illi Moguchstvo zakljucsavati t. j. iz jedne i druge vech poznate Istine drugu najti i uviditi mochi. Pamet je Dar oni, s-kojim ja n. pr. zakljucsavam illi Istinu nahodim, dasam umêrli Csovik; jabo sudim ovako:

Svi Ljudi moraju umêrti
Jasam Csovik:
Dakle i ja moram umêrti.

Iz ove dvi Istine: svi Ljudi moraju umérti, i: Ja sam Csovik, nalazim i izvodim já trechu Istinu, i taje: I já moram umêrti. O nerazumnom Csoviku zaklucsujemo mi pravicsno, daje u Mladosti svojoj vehoma malo ucsijo; mi sudimo: Tkoje kao Csovik josh nerazuman, taj je u svojoj Mladosti vehoma malo ucsijo;

Sad ovaj je kao Csovik josh nerazuman:

Dakleje u svojoj Mladosti vêrlo malo ucsijo.

U obicsnom Razgovoru bi mi na kratko, s-malo Ricsi ovako zakljucsavali: Ovaj Csovik moraoje u svojoj Mladosti vehoma malo ucsiti, kadje i sad josh tako nerazuman. Evo ovako upotribljavamo mi Pamet nepristano, i zakljucsavamo po njoj, koliko god put Ricsi ove: zato, radi toga, odtud, da, zashto, dakle i ostale u nasha Razsudjenja uvedemo. Ovakosu Ljudi, upotribljavajuchi Pamet, t. j. zakljucsujuchi, csesto mloge njima prie sasvim nepoznate Istine pronashli. Evo jedan Primjer; Zvizdoznancisu pronashli onu nepokolebanu Istinu, da kod pomêrcsanja Miseca nasha Zemlja iz medju Sunca i Miseca u jednom Pravcu illi, Liniji stoji, tako da Sinna nashe Zemlje Sjajnost punog Miseca pokrije i pomracsi, koji Dogadjaj Pomêrcsanje Miseca zovesé. Buduchi da kod takovog Pomêrcsanja Sinna Zemlje u Misecu svagda okrugla vidise, tako ucseni Ljudi, videchi to, ovako zakljucsuju:

Sva-

Svaka Stvar, koja okruglu Sinnu baca, jest okrugla; Nasha Zemlja baca kod Pomercsanja Miseca okruglu Sinnu na Misec.
Dakleje Zemlja okrugla.
Evo kakosu naucseni Ljudi po njiovoj Pameti, po Zakljucsivanju Istinu pronashli, kojubi drugcsije jedva najti mogli, dok nebi svu Zemlju obishli. Ovaje Itina iz one dvi pêrve poznate Istine sliditi morala, jerbo ovom nitko protivosloviti nemoxe, samo okrugla Stvar okruglu Sinnu baca; kada dakle nasha Zemlja okruglu Sinnu baca, to slidi iz tog brez Sumlje, da i nasha Zemlja okrugla biti mora.
Iz ovog Primjera vidimo dakle, kakovaje csudnovita Kripost Dusche nasha Pamet, skojom mi s-jedne Istine nadrugu zaklucsujemo, i najnepoznatije Stvari pronajti moxemo. Njoj imamo Zafahliti za sve, shtogod za Korist i Razkoshje csovicsanskog Druxstva nashasto vidimo. S-Pametjom sdruxeni pocseshe Ljudi sverhu svashta kripko razmishljavati, traxishe i najdoshe s-Vrimenom primlogo Dobrog i Potribitog, csemuse sada radovati moxemo. Evo ovako dojdoshe oni K-Jezicih i k-Pismu — ovako pronajdoshe oni Nacsin Hodichu, Kuche, Mostove, Lagje i ostala praviti — pronajdoshe svakojake Hallate, Mashine, Svirke, Sate i mloga ostala, najposle i Lagju u kojojse po Zraku vozati mogu — da shta josh vishe, Shipku jednu,

s-

s-kojom mi strahovitu Strilju Groma u Letenju ufatiti, i prid nashu Kuchu u Zemlju satirati moxemo! —

Shta pak csovicsanskoj Pameti sverhu svega toga za najvechu Csast sluxi, toje, da ona s-njezinom neprocinjenom Svitlostjom one Ljude, koji nisu s-vishjim kojim ocsitovanjem prosvitljeni, virovati ucsi, da ima jedan Stvoritelj Svita, kojase Vira po Opisanju Putnika kod sviuh i najdivljiji Narodah nahodi. Svi zakljucsuju naravno od Svita na Pocsetnika njegovog ovako:

Sve, shto vidimo mora imati svog Pocsetnika;
Evo ovog velikog Svita;
Dakle on mora svog Pocsetnika imati.

Budimo dakle Bogu Stvoritelju nashem iz sveg Serca zafahlni, shto nam je ovu neprocinjenu Kripost Dushe darovao, po kojoj mi nesamo mlogo Dobra nalazimo, nego i k Poznanstvu njegovog Bitja dohodimo! Kolikosmo mi Ljudi po Pameti sverhu sviuh ostali xivuchi Stvorenjah uzvisheni! Ova ostala s-nama xivucha Stvorenja nisu u Stanju shtogod vishe naucsiti, nego csemuji Nagnutje njiove Naravi vodi i upravlja, ona nisu mogucha shto novog illi boljeg pronajti; njiovisu Poslovi i dan danas oni isti, kojisu taki u Pocsetku Svita bili. Da neimamo mi Ljudi Razuma i Pameti, i mibi Marva bili, nitibi Boga Pocsetnika Svita poznavali.

Brez

Brez svakebise Nauke i Prosvitljenja po shirokoj ovoj Zemlji, kojabi divjoj, neposijatoj, nemiloj Pustinji prilicsna bila, skitali. Mi nebismo Kuche, Haljine, Pluga niti ishta od hiljadu ovi Pomochi imali, skojima sad Xivot nash na razlicsiti Nacsin olakshavamo i ugodan csinimo. Buduchi dasmo mi u Stanju s-jednog na drugo zakljucsavati, i nepoznato iznajti; tako moxemo mi i Uzroke Kripostih i Dillovanjah Stvarih uviditi, t. j. mi moxemo znati, odkudsu Stvari postale, i shta one proizvesti mogu. Tako znamo mi n. pr. odkuda Led dohodi, i poznajemo Kripost Ladnoche, koja Vodu u tvêrdo Tilo priobratja. Ostala Xivina to nikad nemoxe znati, predma i ona Led vidi; jerbo nema Pameti.

Uzrok zovemo mi ono, shto shtogod proizvodi; Dillovanje pak ono, shtose po Uzroku proizvede. Ladnochaje Uzrok Leda, a Led je Dillovanje Ladnoche. Ali i mi nebi tako lako Uzroke i Dillovanja Stvarih uviditi naucsili, da Bog mudri Stvoritelj svoj Svit tako mudro uredijo nije, da po mudrim Upravama jedno iz drugog sliditi mora, kakogod u jednom Satu jedno Kollashce drugo, po utverdjenoj nikoj Upravi, u Gibanje postavlja.

Bogje svakoj Stvari vlastite Kriposti odredijo, skojima ona na druge Stvari dillovati moxe, i to po nepokolebanim Upravama, kojese na-

ra

ravne Uprave (Naturgesetze) zovu. Po ovim sve bivati mora, shtogod u velikom ovom Svitu biva.

Ima Ljudi, koji namisto shtobi ovaj priveliki Dar Dushe tako potribovali, da sami razmisljavaju, radije u Slipoti neosvidocsenom Mishlenju tvêrdoglavi i lakoumni Ljudi viruju. Oni neucse prave Uzroke i Dillovanja Stvarih sami poznavati, i tako pripisuju csesto jednoj Stvari takove Kriposti, koje ona i neima; n. pr. da Gradd illi Led od Vishticah dohodi. Ljudi, koji takove budalaste Stvari viruju, zovuse Krivovirci, a njiovo budalasto Mishlenje, Krivovirstvo, jerbo krivo viruju, da ova illi ona Stvar Kripost ima, kojujoj Mudrost Stvoritelja nitije ikad dala niti dati mogla. Koje pak svoju Pamet k-pravom Razmishlenju privikao, taj nikad krivoviran nije, on sudi i zaklucsuje sasvim drugcsije: Gradd dohodi od Ladnoche, a ne od Vishticah, jerbo Gradd je Led, a za proizvesti Led samoje Ladnochi Bog Kripost udilijo. Nitije on i jednom Csoviku Moch udilijo, po svojoj Volji nikojim Stvarma csudotvorne Kriposti diliti, sverhu naravna i Upravam Naravi protivoborecha Dillovanja proizvoditi, i tako mudri Red i Uredbu Svita ruxiti. Ovako misli i govori svaki pametan, to jest svaki Csovik, koije ucsijo, kako shto triba, svojomse Pametjom sluxiti.

Svist

Svist i Sloboda.

Davshi nam Bog Pamet postavijoje u nami Ljudma takojer i Sudca, csiji nam Glas kao Glas Boxji iz nashih Serdcah govori, i kazuje, shtoje Dobro illi Zlo, pravo illi nepravo, i shta mi csiniti, od csegali bixati imamo. Ovi nutarnji u nami od Boga usadjeni Glas Pameti zovese Svist. Akosmo shto dobroga ucsinili, to nam ovi nutarnji nemitni Sudac svoju Zadovoljnost pokazuje; akolismo shto zlocsestog ucsinili, to nas on s-gorkim Prigovorom kara. U pêrvom Dogadjaju imamo mi csistu Svist, u drugom pak zlocsestu illi necsistu. Csista Svist je za Csovika na Svitu najveche Blago, kakogod shto naprotiv za nas veche Nesriche neima, nego kada nas grizucha Svist mori. Za izbichi pak ovoj Nesrichi, i zadobiti gore recseno Blago, iziskujese, da mi svagda na Glas Svisti nashe motrimo, shtoje dobro izbiramo, a od zla biximo. A moxemoli mi to? — Moramo mochi, jerbo nam Bog to po istom Glasu Svisti nashe zapovida; a daje to nemoguche, on nam nebi zapovidao. U nashoj Vlasti i na nashoj Volji stoji, illi kao Marva slipo nashim Poxelenjam Tila sliditi, illi kao Ljudi, po Glasu nashe Pameti dillovati: Mise moxemo illi k-Dobru illi k-Zlu skloniti, t. j. mi imamo slobodnu Volju. Kada ovu imali nebi, onda nebi nikad o Vaxnosti illi Nevaxnosti csovicsanskih Dillah suditi mo-

mogli, mi tada nebi mogli rechi: Ovo illi ono zlo Dillo mogloje bilo izostati, ovo illi ono dobro Dillo izvêrshitise. Tada nitibi smili dobro Dillo za Pofahle dostojno, niti pak Zlochu za Pokaranja dostojnu ocsitovati, i takobi Pustaija i Uboica kod Vishala pravo imao potverditi, damuje nepravo ucsinjeno. — Marvincse neima slobodne Volje, ono mora Poxelenju sliditi, kudga ono tira; Csovikje pak slobodno Stvorenje; on nije primoran zlo csiniti, kadaga Xelja njegova povucse; on ovu moxe ugasiti, i svojoj Svisti sliditi.

Csovrk na Sliku i Priliku Boxju stvoren.

Nash Duh, obdaren s-Razumom, Pametju i slobodnom Voljom, Prilikaje njegovom Pocsetnika, vicsnjega Duha — mismo Bogu prilicsni. Mi moxemo Boga prilicsno razpoznavati, shtoje istinito illi falicsno, pravo illi nepravo, dobro illi zlo; moxemo dakle mudri biti. Mi moxemo Bogu prilicsno dillovati, Dobro svagda ljubiti ktiti i csiniti, a zlo svagda mêrziti, bixati i izostavljati; moxemo dakle blaxeni biti.

Namije Bog po Kriposti slobodne Volje Svemoguchstvo darovao. Tko nas moxe sillovati Zlo csiniti, ako mi sami nechemo? — Akoche i najmoguchnji Silecxia (Tiran) svu svoju Snagu, priloxiti, za ganutime kakovoj Laxi, on nije u Sta-

nju

nju, akochu ja samo Istini viran da ostanem. U ovomsam Dogadjaju ja slobodan, i mogu protiv svake csovicsanske Sille zlase odrechi, i dobro ktiti. Xivotmise moxe uzeti, ali moja Sloboda ne.

O kolikosmo visoko mi po Razumu, Pameti i slobodnoj Volji oblagorodjeni! Slike i Prilike nasheg Stvoritelja — Nasha Dusha Ogledalo Svemoguchnosti, Mudrosti i Svetosti Boxje! — Prosjak u Kêrpe obucsen, na Shtake oslanjajuchise oplemenitje po Bogu, kakogod Bogatac i Moguchi. Poshtujmo dakle usvakom Csoviku Sliku Boxju, bijo on komu drago; jerbo, tko i najmanjeg od svoji Blixnji mêrzi, vridja i progoni; taj grishi protiv Prilike svojeg Stvoritelja, dira u Boga samog — Poshtujmo ovu Sliku i Priliku Boxju i u nami samim. Nedajmose nikad po Neumitnosti, Neositjanju, Linosti, Sêrditosti, Nenavidnosti, Proxdêrlosti, Bludnosti illi drugoj Zlochi Marvi upodobiti, i s-tim u nami Sliku i Priliku Boxju oskvêrnjiti. Budimo podpuni po Nauki Isukêrstovoj; kao shtoje Bog na Nebu, njemu prilicsno razumni ljubezni, milosêrdni, dobri, Sveti. — Po svakom lipom, dobrom i plemenitom Ositjanju i Dillovanju priblixujemose mi Bogu nashemu, a po svakoj grishnoj i mêrzkoj Strasti upodobljavamose mi nerazloxnoj Marvi.

Po-

Pobudjenja Naravi csovicsanske Dushe.

Vicsnji i mudri Stvoritelj nashuje Dushu tako uredijo, da mi gdikoje Stvari ishtemo, i xelimo, gdikoje pak mêrzimo, kao shto svaki Csovik po vlastitom Izkushanju zna. Ova razlicsita Iskanja i Mêrzenja zovuse Pobudjenje Naravi, kojaje svemoguchi Stvoritelj iz najmudriji Odluka u nashu Dushu postavijo; jerbo sva ova nas k-razlicsitim Dillih probudjuju, i u nami ono jesu, shtoje Tetik u Satu. Brez Pobudjenja Naravi bilibi mi sasvim brez Ganutja, kao Sat brez Tetika. Od velikeje Vaxnosti za nas, ova nutarnja Pobudjenja nashih Dillovanjah poznati naucsiti; onabo nas mogu k-dobru i k-zlu ganuti. Koji pak ova poznaje, tajji zna obuzdati i pametno dillovati.

Pobudjenja tilesni Ugodnosti.

Jedno od najjacsih prirodnih Pobudjenjah nashe Dushe jest; da mi sva ugoda tilesna Ositjanjah rado, a sva neugodna nerado primamo. Ovo Pobudjanje Naravi zovese Pobudjenje tilesnih Ugodnosti, kojeje Stvoritelj u nas usadijo, za natirivati nas, da Radosti, kojeje on nami na ovom Svitu pripravijo, traximo, i od Xalostise branimo. Tko pak samo svojim tilesnim Ugodnostima slidi, i samo za onim te-

xi; shtomu ugodno Ositjanje dobavlja, tajje tilesni Csovik; on xivi kao Marvincse, i stavljase u Pogibelj, vishese hudim nego srichnim ucsiniti. Nije sve istinito dobro, shtonamse ugodno vidi; kakogod shto i sve zlo nije, shto namse neugodno csini. — Mladexi! to promisli, i ucsi tvoje tilesne Ugodnosti Pameti podvêrchi.

Pobudjenje k-Samouzdêrxanju.

Mi imamo takojer veliko Poxelenje, Xivot nash uzderxati, kakogod prirodna Merzost protiv svega, shto Xivotu shkoditi moxe. Ova Xelja i ova Mêrzost jesu naravno Pobudjenje Samouzdêrxanja, koje nas natiruje, za nashe Zdravlje brinitise, Xivot nash produxiti, dokle i kako moxemo. Brez ovog Pobudjenja bi Ljudi njiovo Zdravlje i njiov Xivot manje cinili, mlogo neumirnije i razpushtenije xivili, sebi stim samovoljnije Bolesti privlacsili, Likarije nepotribovali, i Put k-Grobu stim vishe uskorili, da pacse mlogibi nezlamenite Muke Samoubistvom dokoncsali, i sve dobro, shtobi josh na Svitu ucsiniti mogli, ostalobi neucsinjeno. Pobudjenje k-Xivotu jest dakle mudri Dar Stvoritelja.

Pobudjenje k-Novoxeljnosti.

U namise nepristano propudjuje prirodna Xelja svagdi i svagda shtogod novoga razumiti. O-

vc-

voje Pobudjenje Novoxeljnosti, kojeje Bog u nas zato usadijo, dase têrsimo sve vishe i vishe dobroga ucsiti, mlogo Znanja zadobiti i razumni biti. Gdigod dakle shto koristnog naucsiti moxemo, tu valja ovom Pobudjenja sliditi; akoli nas ono pak natiruje zla Dilla iztraxivati, illi Pomanjkanja nashi Blixnji prokopavati, toje Duxnost nasha, sverhu njega Meshtar biti.

Pobudjenje k- Naslidovanju.
(Nachahmung)

I ovo moxe svak na sebi opaziti, da Pobudjenje imamo, onom sliditi shto druge csiniti vidimo. Mi dakle imamo svi Pobudjenje k- Naslidovanju, kojeje Bog nami doista s- mudrom Odlukom darovao, da jedan od drugog mlogo shtoshta Dobroga ucsimo. Mladexi! upotribljavaj ovo Pobudjeuje po Volji tvoga Stvoritelja. Dobrim i razumnim nasliduj, Izglede zlocsesti mêrzi, jerbo tko u Smolu dira, umêrljachese, veli niki Mudrac.

Pobudjenje k- Druxbenosti.

Svaki Csovik ositja u sebi Nagnutje s- drugim u druxstvu xiviti, ovoje Pobudjenje Druxbenosti, po kojem Bog Ljude dotle dovesti hotiashe, dase svi sjedine, da jedan za drugog radi i jedan drugom pomaxe. Odtud postad she ci-

cili Narodi, Kraljestva, Derxave, manja Druxstva. Opchine, Uprave, Poglavarstva i ost. Ovom Pobudjenju dajte da slidimo, kad Priliku dobijemo u Druxstvu dobronaravni Ljudi biti, ali s–zlocsestim nechemose druxiti: zlobo Druxstvo kvari dobre Naravi.

Pobudjenje k-Ljubavi.

Najlipshe i najblagodarnije Pobudjenje Dushe nashe jest Pobudjenje k–Ljubavi, koje u tom postoji, da mi svi prirodno Zaktivanje imamo, druge ljubiti i ljubjeni biti. Po ovom Pobudjenju hotiashe Otac nebeski sav csovicsanski Rod u jednu srichnu Familiju sjediniti i sroditi. Ljubav dakle neka bude sjedinjujucha Sveza Sêrdacah nashih k–opcsinskom medjuusobnom Dobru. O dabi svi Ljudi ovom boxanstvenom Pobudjenju sliditi hotili! ovajbi Svit vech Raj nebeski bijo.

Pobudjenje k-Blagodarnosti.

Pobudjenje Ljubavi, natiruje nas osobito one ljubiti, kojisu nam dobro csinili, zaradi togase ona takojer Pobudjenje Blagodarnosti zove. Ovabi po Odluki Boxjoj nas sve ganuti morala, dobro s–dobrim vratjati. Nepokvarenim Sêrdcam i nije nishta prirodnije, nego blagodarna Ljubav prama Dobrocsiniteljem. Csovik

ne–

nebi mogao virovati, da na Svitu takovi Ljudi biti moxe, kojibi mogli mêrziti one, kojisujim Dobrocsinstva ukazivali, a i pak vêrvi csovicsansko Druxstvo od takovi Odmetnika; kojisu sladko Blagodarnosti Pobudjenje u sebi utushili, i Dobro sa Zlim vratjaju. — Neblagodarnost je najcêrnja i najmêrxja Zlocha, koja Csovika daleko izpod nerazloxne Xivine postavlja; i ovaboje svojim Dobrocsiniteljem blagodarna, i csesto basch na csudnovati Nacsin blagodarna.

Pobudjenje Saxalovanja.

Ovo izvire iz prirodnog Pobudjenja Ljubavi, i goni Sêrce nashe, dase radujemo, kad vidimo druge radostne i srichne, a na protiv dase xalostimo, kad vidimo, da drugi têrpiti moraju. Ovoje Pobudjenje Bog u Sêrca nasha samo zato usadijo, dabi mi svi kao njegova Dica jedan drugom Dobro csinili, u Ljubavi, i Slogi, kao dobra Bratja i Sestre zajedno xivili, jedan drugom pomagali i Radost csinili gdi i kakogod moxemo. Mi vidimo istog, da isti ovaj Bog, Bog Ljubavi biti mora, kad nas toliko k-Ljubavi sklanja, i da onaj njegov Priatelj biti nemoxe, koji sprama svog Blixnjeg ljubezan i dobar nije. — Koji s-Ljudma Saxalenja neima i njima Ljubav i Milosêrdje neu-

kazuje, onaj je u svojoj Dushi najlipshi Dio Slike i Prilike Bòxje ugasijo, onaj je u sebi cilo Pleme Csovicsansva i Bogoprikladnosti osramotijo; odrekaose Pravice svoje Csovikomse zvati, i nizvêrgaose u Red strahovitog i necsuvstvenog Rissa.

Ganutja i Strasti csovicsanske Dushe.

Nashase Dusha kakshto po izvanskom Taknutju u tako prikoredno Stanje postavi, dase mi jako radujemo illi xalostimo, xestoko stogod ishtemo illi odurjavamo, da nishta drugo misliti, nishta drugo csuti niti viditi xelimo, i da Kêrv u Xillam nashim mlogo naglije, nego obicsno hodi. Ovakovo Stanje nashe Dushe zovese dushevno Ganutje (Affect) N. Pr. mi dobijemo iznenada Glas, danamje od kudgod Bashtina od deset hiljada Forinti pripala: Ovobi Dushu nashu u Stanje postavilo, kojebise Ganutje Radosti zvalo. Ali Sin jedan, u tugjoj Zemlji buduchi, dobije Pismo, u kojemse njemu javlja, damuje prije tri Nedilje dana Mati, kojuje on osobito ljubio, umêrla: Ovo prouzrokuje u njemu ono xestoko Ganutje Dushe, kojese Ganutje Xalosti zove. Ima razlicsiti Ganutja Dushe, u kojase mi postaviti moxemo. Ocsekivanje kakvog dojducheg Dobra probudjuje u

Sêr-

Sêrcu nashem Radost, koju mi Affekt Ufanja zovemo. Strah naprotiv jest Ocsekivanje kakove priteche Nesriche. Prika i xestoka Xalost svêrhu kakvog Zla, koje iznenada svêrhu nas dohodi, jest ono, shto mi Strah zovemo. Nadvladali nas kakova Nesricha tako jako, da mi Ochutjenjah izgubimo i izvan sebe dojdemo; to mi takovo Stanje Dushe Nesvist nazivamo. Xestoko Nepovoljstvo svêrhu kakvog nam ucsinjenog Uvridjenja zovese Sêrditost. Sladka Radost s-jednim csovikom, u kojegase Druxtvu mi rado bavimo, jest Affekt Ljubavi. Brixno Izgledanje illi Zaktivanje jedne Persone koju mi ljubimo, zovese Cseznutje, Xudenje, Xudnost, Neuztêrpljivost (Sehnsucht) Oxalostenje svêrhu Nesriche i Stradanja drugog — tko nepoznaje ovo csovicsanstva dostojno, ovo lipo Ganutje — Saxalovanje? A xestoka Radost sverhu shtogod ridkog i pri-korednog: n. pr. sverhu kakvog velikog csovikoljubnog Dilla, jest Affekt Zacsudenja.

Kolikuje Primudrost i Dobrotvornost Stvoritelj samo stim pokazao, shto namje u Narav nashu usadijo, dase kadkad u koji Affekt postavimo; ovibosu za nas csesto likovite Treshnje Dushe. Ufanje nas opet podixe, kadsmo od texki Nevolja prignuti bili. Strah nas moxe k-Promishljavanju dovesti, i smotrenije ucsiniti. I sama Sêrditost je u toliko dobra, koliko nas na-

natiruje, nashe Poshtenje i Pravicu, nashe Imanje braniti, illi Prigrishenja Mladjih karati. Ljubav i Saxalenje csine nas dobrocsinechim; Zacsudanje sverhu lipi Dillah probudjuje u nam plemenito Ganutje Naslidovanja. Svi Affekti mogu dobrocsinecha Natirivanja k-Dobru biti, samo valja daji umiriti traximo, jerboche oni drugcsije odvech xestoki i nami shkodljivi postati. Velika Radost iznenada dilluje sillovito na nashe Tilo, kakogod i xestok Strah. Kêrv tada na jedanput k-Sêrcu poleti, csovik problidi i onesvisti, i shtoje josh vishe u takovom Stanju moxega i Kap (Schlag) zgoditi. Evo kakoje shkodljiva i pogibeljna Csoviku Xalost, kakoli razorava odvech jako kipecha Sêrditost Zdravlje csovicsansko. —

Kada nasha dushevna Ganutja illi Affekti stalni postanu, i u Obicsajse uvedu, tada dovodu oni Dushu nashu u takovo Stanje, u kojem ona zacsne têrpiti, i ondase Ganutja ova Strasti zovu. Svako xestoko vladajuche Nagnutje Csovika jest Strast u njegovoj Dushi, jermu dotle dobro nije, dokgod Xelji njegovoj nezadovolji. Tako postaje Neuztêrplivost Strast, kadse Xelja, oddavna nevidjenu Personu opet skoro viditi i s-njomse sastati, u stalno Nagnutje obrati. Tako postaje Xelja k Pitju Strast Pijanstva, odvech veliko Nagnutje k-Blagu, Kori–

ristoljubje i ost. mlog. Strasti mogu nam Napridak, alli mogu i veliku Hudost prineti, stim, s-csimje Cilj obvladujucheg Nagnutja na Dobro illi na Zlo upravljen. Strast Saxalenja, o kadabi ova u Sêrcam sviuh Imuchih i Bogatacah pribivala, doistabi Mati najdobrotvornijih Dillah bila. Ali Strast Sêrditosti, Koristoljubja, Igre i Pijanstva, skotske Ljubavi i ost, na protiv poradja u csovicsanskom Druxstvu najstrashnije Zloche.

Draga Mladexi! ako xelish u Napridak srichan i zadovoljan Xivot provoditi, a ti hdi sverhu Serdca tvoga koje u ovim tvojim Godinama skupa s-Glavom csesto s-Puta salazi i bludi. Obuzdaj tvoja Poxelenja, i nedaj da ona nad tobom gospoduju; budi Gospodar tvojih Strastih.

Bolesti dushevne.

Dusha nasha moxese razboliti, i to strashno razboliti; kada mi nasha Xestoka odvech silna Nagnutja i Strasti neobuzdamo; ovebo Dushu u tako hudo i Saxalenja dostojno privode, da ona Bol i Nezadovoljstvo ositja. Kakogod shto Tilo nashe u Bolesti jako têrpi, i nishta dillovati vridno nije: tako i mloga csovicsanska Dusha po nekim Bolestima u podobno neshrichno Stanje upada, na toliko, daju Bol mucsi i brezkripostnu csini, shtogod dobroga misliti illi iz-

po-

poslovati. Nuxdnoje dakle za nas, pogibeljne ove Bolesti Dushe poznati naucsiti, dabise od nji stim lakshe csuvati mogli. Nikoje od najvaxniji jesu:

Mêrzost.

Bolest Dushe, koja u tom postoji, da mi Csoviku jednom, kojemusmo Neprijatelji, svako Zlo xelimo, i rado gledamo, kadmuse kakova Nesricha dogodi. Tko Mêrzost i Zlobu u svojih Pêrsih rani, onajje na Dushi svojoj doista jako bolestan; nitje moguche, da on sa samim sobom zadovoljan biti, i ikad istino, nepomutjeno Veselje ositjati moxe. Nepristanoga mori Opomena na onoga, koga mêrzi kolikomugod puta onaj, koga za Nepriatelja smatra prid Ocsi dojde, pocsima novo Nepokojstvo njegovo Sêrce grizti. Nezadovoljan buduchi sa sobom i s onim, koga têrpiti nemoxe, poragja Dusha njegova najcêrnje i najmêrxje Misli, koje njega samog najvishe more i svud smetaju, shtogod dobroga militi, govoriti illi csiniti. Nijeli vridno ovakovog Csovika bolestnog nazvati, akoje prem Tilo njegovo zdravo?

Nenavidnost.

Ravno tako mêrzka i morecha Bolest Dushe. Nenavidni Csovik radujese svêrhu Nesriche, koja druge susrita, i xalostanje, kad viditi mora,

da-

daimje dobro. I buduchi da on svaki put Prilike nema, tugjim Kvaru radovatise i druge oko sebe nesrichne viditi, tako on nikad zadovoljno nexivi, nego mucsi sam sebe xalechi Dan i Noch, shto djavolsku Xelju svoju izpuniti nemoxe. Pismo naziva Nenavidnost Gnojem, koji u Kostiuh grize, a tako i jeste, onaje Zlocha, koja Zdravlje tilesno satire, i Csoviku Xivot prikrachuje.

Sêrditost.

Xestoka Sêrditost jest takojer Sramotna i satirucha Bolest Dushe. Ona postoji u odvech velikoj Xelji drugom shtogod naxao ucsiniti, od kojegase uvridjeni biti vidimo. Sêrditost je pravo Bisnilo u Dushi i navodi Ljude csesto k najstrashnijim Dillih. Gêrdlivac podobanje Csoviku, kojije izvan sebe, i koji nezna shta radi, i zato dilluje kakogod nerazloxno bisno Xivincse. Sam Pogled takovog Csovika ocsituje vech, daje bolestan, vehoma bolestan na Dushi, i kojije sam veche koji put tako strashno sêrdit bijo, onaj iz vlastitog Izkushenja najbolje znati moxe, kako strashno ova Bolest Dushe mucsi. Onase ragja u Csoviku obicsno josh zarana, u Vrime Ditinstva. Kada Roditelji Dici, dok-su josh malena, iz prikonaravnc Ljubavi sve, shto oni hoche do pustjaju, onda postaju ona

naj-

najprije svojeumna, a s-Vrimenom i sêrdita Stvorenja.

Lakomost.

Jedna od najgadnjiji dushevni Bolesti je Lakomost, ono neizmirno Poxelenje Blago skupljati, i to samo zato, daga imamo i csuvamo, neupotribljavajuchiga ni na kakovo Dobro. Lakomje Csovik siromashan i kud kod sveg svoga Izlishtva. Dan i Noch moriga Briga, kakobi sve vishe i vishe sgêrtati mogao, i Strah, dachese Bogatstvo njegovo po Tatstvu illi po drugoj kakovoj Nesrichi umaliti. Njegovo nesrichno Koristoljubje natirujega priko svoje Snage raditi, nedopushtajuchimu, dase do Sitosti najide i napije. Onoga lishava najlipshih i najskupljih Radostih Xivota. On niti poznaje niti okusha boxanstveno Nasladjenje Dobrotvornosti, jer nikad Ubogom nedaje nitji pomaxe. Onje i prama samog sebe nemilloserdan, jerse neusudjuje do Sitosti najisti i napiti, jerbo samom sebi svako dopushteno Razkoshje, kojebi Novacah koshtati moralo, uztexe. Onje ubog kao Prosjak, jerbo nije Gospodar od Svoga Imanja, nego samo Csuvar, podoban Psetu na Lancu, koje Blago csuva, neimajuchi Slobode, shtogod od njeg pokloniti illi uxivati. Tkoje dakle hudji od jednog Srebroljubca?

Po-

Ponostvo.

Dushevna Bolest sviuh oni, koji priveliko Visokoshtovanje prama samom sebi, i s-ovim neuredmi i pritiranu Xelju imadu, Poshtenju, Pofahlu illi Pèrvinstvo prid drugim zadobiti. Csovik s-ovom gadnom Bolestjom otrovati — ponosni Csastoljubac, jest takojer vehoma nesrichan. Pridstavljajuchi on sebi, da svêrhu sviuh najvaxnije Vlastitosti posiduje, to dakle nemoxe drugcsije biti, nego damuse svaki Csas shtogod neugodnoga dogodi, shtoga nezadovoljnim csini. Jerbo drugi Ljudi oko njega nenalaze u njemu sve tako dobro, ljubavi i Pofahle dostojno, kao shtoga on sam sa uvelicsajuchi Staklom njegovog Izabraxenja smatra, onimu dakle nedaju za svashto ocsekivajuchu Pofahlu, kadkada bash sasvim shute, illi, shtoga josh vishe ljutiti mora, ima Ljudi, kojisu odvech svesêrdni, i znadu u njegovom Vladanju josh shtoshta i pokuditi. Shtaje tada naravniji, nego da takovi Ponosljivac svagda nezadovoljan sa svojom Sudbinom, sa svojim Blixnjima i sa samim sobom xivi, i da nigdai stalnog Prijatelstva, nigdi pravog druxbenog Veselja nenahodi, nigda uprav zadovoljan nije.

Stid i Pokajanje.

Dvi osobito zlamenite dushevne Bolesti, koji iz nashi Brezumnostih i Zlóchah izhode. Koje vech

je-

jedan put shto brezumnog i zlog ucsinijo, tajji moxe najbolſe iz vlastitog Izkushanja poznati: Stidje ono gorko Ositjanje Dushę, po kojemu Mêrzost Ljudih zasluxujemo, i koje stim gorcsije biva, s-csimse mi u Druxstvu csovicsanskom zbilja mêrski vidimo. Pokajanje je mucseche Ositjanje Dushe svêrhu kakvog zlog Dilla, kojesmo ucsinili. Ovesu dvi Bolesti vehoma hasnovita Pobudjenja Dushe za onog, kojije zlo csinijo. Onaj pak, kojije naucsijo Strasti svoje obuzdavati, moxe lako ovim Bolestima izbichi.

II.

II. Poglavlje.

Moralne Nauke i Pripovisti

Pervo Razdilenje.

Od Duxnosti Dice prama njiovim Roditeljom.

Svaki Csovik ima glede na njegovo Stanje osobite Duxnosti — tako i vi imate ditinje Duxnosti prama vashim Roditeljom izpunjavati. Onisu vashi Dobrocsinitelji, Hranitelji, Stareshine i Vodje, viste dakle duxni nji kao takove ljubiti, poshtivati, njima pokorni i blagodarni biti.

Ljubav, Proshtimanje, Pokornost i Blagodarnost, jesu Duxnosti, koje vi vashim Roditeljom pokazivati morate.

Ucsite dakle, zashto i kako svaku izvershivati imate.

1.

Oca i Mater sêrcsano ljubiti, toje vasha perva Duxnost, i nekavam i najlaksha i najugodnija bude; jerbo Ljubav ragja drugu. Sve one Hiljade millijona Ljudi, shto na Zemlji xive da skupite, i pak vam svi nisu ni polak toliko dobra ucsinili, ni polak vas tako umilno ljubili, kao ovo jedino dvoje Ljudih, koje vi vashe

Ro-

Roditelje zovete. — Promislite samo, dasu milli, Roditelji vashi oni, kojisu Millosêrdje svami imali, i vaz na Ruke primiti, kadste kao gola nejaka i slaba Stvorenja na Svit izishli. Onisu, kojisu radi Uzdêrxanja vasehg Xivota i Zdravlja mlogu Noch nespavajuchi probavili — osobito millosêrdna i brixliva Majka, kojaje mlogu dugacsku Noch bdiuchi provesti i njezino nejako placheche Diteshce na Ruku nosati mbrala, i neobziruchise, kako oko nje svi Ljudi i sve shto xivi, ugodni Pokoj u Snu uxiva. A dokbi dobra uztêrpljiva Mati ob Dan vas placsuchie tishila, povijala, dizala, polagala; zibala ranila i snaxila, dotlebi vridni vash Otac s-nosechi Vruchinu i Tegotu Dneva radechi Ranu vam i Hodichu pribavljo. — Nisuli vashi Roditelji, kojisuse od vasheg Porodjenja za sve brinili, shtoje god za Uzdêrxanje vasheg Xivota, vasheg Zdravlja, vashih Udah, i Vashi dushevni i tilesni Kriposti Potribno bilo, dabi tako u vami sve zdrave, dobre i srichne Ljude podranili. — Nisuli Roditelji vashi oni bili, csijeje brixljivo Oko nepristano svêrhu vas bdilo, kojisu vas od svake Pogibelji csuvali, kojisu vam u Bolesti vashoj Ponude i Likarije donashali, i kojisu i samie Slabosti vashe pokrivati traxili? — Nisuli velim Roditelji vashi oni veliki Dobrocsinitelji;

ok-

kojise josh i dan danas nepristano za vas brinu i za vas rade, koji sebi mlogu Olakshicu i gdikoje Razkoshje uztezaju, za mochi samo vami vishe xashtediti, vashu Srichu u Svitu bolje ustanoviti, i vas i po Smêrti josh obdariti! — Nijeli to najvecha Ljubav? Nisuli Otac i Mati najljubezniji Ljudi? vashi najvechi Dobrocsinitelji? Nisuli oni vashe nutarnje Ljuba vi podpuno vridni? — Edalise vi neradujete, shto tako dobre Roditelje imate? Nijeli Duxnost vasha istu Radost, Ljubav i Naklonenje svaki Dan Roditeljom vashim ukazivati, i na svaki Nacsin nastojati, da Serce njiovo obradujete, koje do vika pristati neche, vas Dicu ljubiti? —

2.

Akosu dakle Roditelji vech kao Dobrocsinitelji vashi Shtovanja vridni Ljudi, tosu oni stim vishe, shtosu oni u vami vidjeni Namistnici Boxji; Bogbo po njima vami svako Dobro daje, po njima vas za Svit i Nebo podranjuje. Kao Namistnici vasheg vicsnjeg nebeskog Oca, kao vashi Hranitelji i Vodje k-dobrima Dillih i k-Blaxenstvu, kao Starji razumniji, i pametniji Ljudi, koji mlogo vishe dobri Vlastitosti posiduju, nego vi zasluxuju oni, daji vi osobito shtujete, i ovo visokoshtovanje i izvana u sve-

mu

mu vashem Govorenju i Csinenju pokazujete, t. j. daji poshtujete i sa Visokoshtovanjem susritate. Vistcse dakle duxni sprama nji svagda tako vladati, da oni uvik na vami poznati mogu, daji vi osobito poshtujete, svako Dobro o njima mislite, i njimase podlaxete. Svaka Rics, koju vi njima, prid njima i od nji izrecsete, Svaki Pogled, svako Dillovanje prid njima neka bude Zlamenje onog nutarnjeg Shtovanja, koje oni od vas zasluxuju, i koje vi njima ukazivati morate. Evo ovakose poshtuju Roditelji i u njima sam Bog svemoguchi. — Ali Oca i Mater za nemar dêrxati, njiovim dobrohotechim Ricsma Zapovidma, njiovoj Opomeni i Pritnji protivosloviti, rugatise i psovati, illi, shtobi sasvim djavolski bilo, Ruku na nji dizati, ovobi bilo duxnog Shtovanja najsramnije i ostrog Pokazanja vridno Prigrishenje. Ovakovi dirnijobi u Boga samoga, za csimbi, ako ne na ovom Svitu josh, sigurno na drugom naistrashnije pravicsno Pokazanje sliditi moralo. Duxnost ditinjeg Visokoshtovanja prama Roditeljom nikat nepristaje. Visteji dakle duxni shtovati, doksu god xivi, duxnisteji shtovati, i kadbi razumniji, naucseniji, bogatiji, srichniji i priznatiji postali, nego oni — da pacse, u Grobu josh njimase svako Proshtimanje pristoji.

3.

Ako vi Oca i Mater iz Sêrca ljubili i kao od Boga naredjene Namistnike Boxje shtovali budete, to vam i ova trecha njima pristojna Duxnost, t. j. Pokornost, texka biti neche. Roditeljom pokoran biti rechiche: Svagda, rado i sve na pêrvu Rics ucsiniti, shto oni od vas iziskuju ova bêrza, podpuna i hotna Pokornost izvire sama od sebe vech iz ditinje one Ljubavi, koje vi Roditeljom i Dobrocsiniteljom vashim ukazivati morate, jerbo, akoji ljubili budete, tose vi doista nigda protiviti nechete, ono csiniti, shto oni od vas iziskuju, nitichete naprotiv mêrmljati illi csekati, dokbise vami dopalo, njiovu Volju izpuniti, jerbobi to samo polak Pokornosti illi Usilovanje bilo, a ne zlamenje prave ditioje Ljubavi, koja vas ganuti mora, od svega bixati, shto Roditeljom zlu Volju prouzrokovati, kako takojer sve iztraxivati, shtojim Razkoshje i Radost prineti moxe. Da pacse, akoji vi ljubite, tochete vi njima josh vishe nego samo pokorni biti, vi nechete toperv csekati, da vam oni shto zapovide, negochete, za ukazatijim veche Veselje, njiova Zaktivanja pridusritati, i tako pravi Naslidnici boxanstvenog onog Diteta biti, od kojeg pisano stoji: On biashe svojim Roditeljom pokoran. Njegov Izgled sam vech vama Dici u Duxnost

pri-

pripisuje, da vashim Roditeljom pokorni biti imate; jerbo vi morate njima kao vashem Ogledalu u svima dobrima Dillih sliditi i prilicsnimu biti. Ali ista ova ditinja Duxnost ima svêrhu toga josh druge osobito vaxne Uzroke. Biliste vi josh pitati mogli, jesmoli mi duxni nashim Roditeljom pokorni biti, kadbi promislili, koliko oni zasluxuju — s-kakvim temeljitim od Boga zadobijenim Pravicama zasluxuju i iskati mogu, dajim vi pokorni budete? Onisu za vas od Boga naredjeni, da vas za Svit i za Nebo podranjuju da vam s-Ricsma i Izgledom Vogje i Upravitelji k-Putu dobri Dillah i Blaxenstva budu; da kakobi oni vas dobro podranjivati, na vami njiove Svete roditeljske Duxnosti izpunjavati mogli, kadse vi nebi voditi, nebi upravljati dali? — Nijeli dostojno da vi njiovom Rukovodstvu i Upravljanju svagda pripravno i radostno slidite, i to stim draxje i radosnije, s-csim vi uvireni biti morate, da oni kao stariji Ljudi, zaradi shtase oni uprav Roditelji vashi i Starji nazivaju, vishe nego vi sve putove znaju, po kojim vi putovati morate, za mochi dobri i srichni Xitelji Zemalski, a zatim blaxeni Xitelji nebeski postati, da oni bolje uvide, shtoje vama istino koristno, i da oni, kojisu vam u svakoj Prigodi Ljubav i Naklonenje qokazivali, kod svega, shto vami zapovidaju illi zabranjuju, najbolje odluke, i nishta drugo,

ne-

nego jedinu Srichu vashu prid Ocsima imaju? — Nedobivateli vi u tom sami najvishe, kadste Roditeljom vashim pokorni. Nedobivateli njiovu nepristanu, od Dana do Dana sve vechu Ljubav, sve vishe i vishe Dobrocsinstvah? Necheteli vi kroz to sami s-Vrimenom dobri, s-Naukam oblagorodjeni i srichni Ljudi postati? A da shtache s-onom Dicom biti, koji njiove Roditelje s-Nepokornostjom susritaju? Necheli oni divji ostati, podobni Dervetu, kojeg csovicsanska Ruka oplemenila nije? Necheli ovi i kao odrastjeni Ljudi nekoristni i nesrichni ostati? O kakobi mlogo ostavljeno i u Svit opravljeno Sirotcse rado ovu ditinju Duxnost prama Roditeljom izpunjavalo, kadbiji samo imalo. Radobi ono Oca illi Majku svoju s-vlastitim Rukama iz Groba podiglo, kadbiji samo opet oxiviti moglo; radobijim onda sluxilo, i Radost prinetijim traxilo. — O, kakoste srichni vi, koji josh Roditelje imate! Radujtese i zafahljujte nepristano Bogu, shto josh xive, i radujuchise nad njima, svakijim Dan Pokornost vashu ukazujte!

4.

Kadste vi, draga Dico, opchino svakom, kojije vam kakvo Dobrocsinstvo ukazao, Zafahlnost duxni, toste duxni osobito vashim Roditeljom najvechu Blagodarnost, onibosu vashi

najvechi Dobrocsinitelji, njiova vami dosad ukazivata Dobrocsinstva jesu nébrojena. — Vichete pak pokazati, daste Roditeljom vashim blagodarni, ako sva dobra, kojaste vech iz njiovi millostivi Ruka primali, i josh primate, kao nezasluxena Dobrocsinstva smatrali sverhu togase radovali, i najmanje Dobrocsinstvo visoko shtovali budete. Vichete njima blagodarni biti, akojim za sva Dobra, koja vam oni dile, svaki put Blagodarnost ukazivali, i sva njiova Dobrocsinstva tako upotribljavali budete, kako oni xele i imati hoche. I s-timchete vi njima vashu blagodarnu Ljubav pokazati, ako na svaku njiovu Xelju svagda smatrali, njima njiove Poslove, pomagajuchijim, olakshavali, i njiovo Sêrce po nepristanom dobrom Vladanju vazda veselili budete.

Akobi pak ovi vashi najvechi i najbolji Dobrocsinitelji moxe biti s-vrimenom u Stanje takovo doshli, dabi Pomoch i Obranu drugi Ljudi potribovali, akobi oni u Nuxdu, Bolest, Siromashtvo illi Slabost upali, i nebi raditi mogli: onda, draga Dico, pokaxitese prama njih sasvim i u Dillu kao blagodarni Sinovi i Kcheri, i dragovoljnojim povratite, shtosu oni kod vas zasluxili. Tada neka bude vasha najsvetija Duxnost dragim vashim Roditeljom, kojisu u texkoj Brigi, u Trudu i Poslu za vashe Dobro osidili i iznemogli, Ostatak Xivota njiovog, koli-

likojegod moguche olakshati, tako, dajim u svakoj tilesnoj i duhovnoj Potribi pritecsete i nji podignete, a kobi pri tom bash i vlastiti vash Xivot, vashe Imanje, Zdravlje i Proshtimanje u Pogibelj staviti morali; da za nji radite, njima rado od vasheg Kruha i Novca pruxate, i sve csinite, shtobi njiovoj nejakoj Starosti josh koju Iskru Radosti prouzrokovati moglo, dabijim tako sluxechi barem jedan mali Dio velikog onog Duga izplatili.

Nebudite samo onim pokvarenim i neblagodarnim Sinovom i Kcherma prilicsni, koji, primivshi od svoji Roditelja Kuchu, Imanje i ktomu josh i Duxnost Roditelju raniti i za nji brinitise, zatim na iste Roditelje mêrze, vicsu, nji progone i psuju, shtoje josh vishe — o proklete Neblagodarnosti — njima Smêrt xele, za mochise nji s-csim berxe stim radije osloboditi. Ovakovi Neljudi, kojibise i od blagodarne Marve stiditi morali, nebudite nigda, i nezaboravljajte, daje Blagodarnost najsvetija Duxnost svakog Diteta, Neblagodarnost pak protivonaravna i najcernja Zlocha pod Nebom, koja josh ovdi Osvetu priziva, a na drugom Svitu nishta drugo ocsekivati nema, nego vicsnju Muku u Paklu. Akose niste radi prid Bogom ovakvim Krivcem uciniti a vi upravljajte josh sad Sêrca i Kriposti vashe k-Blagodarnosti prama Roditeljom; zafahljujtejim josh sad svaki

Dan

Dan s-Visokoshtovanjem, s-Pokornostjom i ditinjom Virnostjom, dokjim jednocs u njiovoi dubokoj Starosti za primljenu od nji roditeljsku Ljubav, za njiove Poslove, Brige i Dobrocsinstva, ukazujuchijim vashe veche ditinje Usluge, dostojnije blagodariti vridni budete. Akoli to nebi mogli, a vi csinite, shtoje svaki Dan Duxnost vasha — molite Oca nebeskog, dajim on na ovom i na onom Svitu zato naplati.

U-

Uprave za ocsuvati Zdravlje.

Zdravlje je jedno od pêrvi i naiskupociniji Dobarah ovog Svita; zato i xeli svaki Csovik cilog Xivota svoga zdrav biti. Mlogobi bolestan i oslabljen Bogatac rado sve svoje Bogatstvo dao, kadbi ovo ixgubljeno neprocinjeno Dobro kupiti mogao. Tko pak dugovicsno Zdravlje uxivati xeli, taj mora josh iz Mladosti, u Cvitu Xivota svoga Temelj ktomu poloxiti, on mora na sve smatrati, shto njegovom Tilu Csvêrstochu, Jakost i Dugovicsnost donosi, kako takojer od svega bixati, shtobi Tilo oslabiti i Snagu njegovu porushiti moglo. Ucsi dakle milla Mladexi slideche Uprave za Uzdêrxanje Zdravlja i Ocsuvanje obicsnih Bolestih.

Osobita, i tako da reknem, jedina Posridstva, Zdravlje uxdêrxati, jesu: Smotrenost, Umirenost, Csistocha, umirno Xivota Gibanje i Gospodarstvo nad svojim Strastmah (Leidenschaften).

1. Budite smotreni! Bixite od svega, po csembi Tilo illi Zdravlje vashe navriditi i Temelj k-kakovoj Bolesti illi moxe biti i k-samoj Smerti poloxiti mogli. Csuvajtese od pogibelnog Skakanja, Puxvanja, Dizanja i ostalog Nestrashluka. Mlogisu radi Nesmotrenosti i Razpushtjenosti njiove, Bogalji i Navik nesrichni Ljudi postali. Vise obicsajete kod vashi Poslova, a csesto bash i kod Igre ugrijati i oznojiti. Texak

xak Posao i naglo Ugrijanje veche Tilu shkodi; ali umoran i znojavan shtogod piti, iznutrase naglo razladiti, jeste, kako shtoje vech gore kazano, za Zdravlje vehoma shkodljivo, i moxe najpogibeljnije Bolesti i bash samu nemillu Smêrt za sobom povuchi. I izvanska Ladnocha t. j. naglo Razladjenje znojavnog Tila u ladnijem Zraku, kadse posle xestoke Vruchine litnoga Dana s-vecsera zaladi, illi u ladni Lagumovi, na udarcu Zraka kod otvorenih Prozorah illi Vrata, moxe takojer vehoma shkodljiva biti. Suhi Kashalj, Kostobolja, Sêrdobolja, Maternica i mloga ostala Zla od tud iz-viru. U Zimu naprotiv jest naglo Grijanje u toploj Sobi i kod Pechi Zdravlju takojer shkodljivo, osobito kadse smêrznuta Udah Tila na takovi Nacsin odkraviti traxe, odkuda velika Zla dohode. Od sveg toga, mladi moji Domorodci moratese vi brixlivo csuvati, ako xelite ostarititi i svagda zdravi biti.

2. Dêrxite Mirru u Jillu i Pitju! nejidite nikad vishe nego shto Xeludac podniti moxe, niti pak mlogo Jillah jedno za drugim, i kadste sitti, a vi pristanite. Prostesu Jistivne najzdravije, to nas ucsi svakdanje Iskushenje. Nenahoditelise vi kod prosti vashi Jistvina mlogo zdraviji, nego na Svadbi i drugoj kakvoj Gostbi; gdi vishe jisti obicsajete, nego shto Narav podniti moxe. Csuvajtese na takovih Mistih od

ne

Neumirnosti i Pritovarenja Xeludca, akovamje Zdravlje vashe millo. Ne mlogo Jillo, nego dobro Prokuhanje u Xeludcu priatno biva. Sve shtoje odvishe, toje i nezdravo. Mislite csesto na ovo Izrecsenje, i neprikoracsujte nigda Granicu Mirre, bili vi kod Kuche illi kod drugog na Gostbi, gdise vishe i bolji Jistvina nahodi. Nejidite nishta mastnoga. Neucsitese u Jilla vasha Biber, Shafran, Karanfich i ostale inostranske skupocine Zacsine (Gewürze) mishati, one samom Nosu i Gêrlu ugadjaju i Kesse izpraxnjuju, ali Zdravlju Tila nishta nepomaxu. Nezgledaitese na Ljude one, koji kad jidu, kao dajimje samo jedan put u xivotu jisti dopushtjeno, i koji, kad piju, pristati neznadu, dok brez Ochutjenjah nepadnu. Za vas mlade Ljude je najzdravije Pitje — csista bistra Vodica. Vinoje za slabe stare Ljude; viga pite samo kadkad i to s- Mirrom. Rakijaje za vas, ljubezna Mladexih, pravi Otrov. Pivo, kadje dobro prigotovljeno, i Jabukova Voda, zdravijeje za vas Pitje, nego Vino. Proxdêrlost, illi neumirno Uxivanje jakog i Xestokog Pitja je svagda, bash i najjacsem Csoviku shkodljivo, kvari Xeludac, oslabljava Razum i Xille, prouzrokuje Vruchcsinu, Otvêrdnutje u Crivi i Kêrvi, vodenu Bolest, i ostale druge i neizlicseche Bolestih. Nekase dakle neuzda Pijanac u svoju Snagu, jerbo takose k- Starosti priblixi,

mo

mora u Zamku Hudosti upasti, kojachemuse za njegovu Proxderlost osvetiti. Ali vechi Dio, ovaki nerazsudni Ljudi josh u Cvitu Mladosti njiove nemilla Proxdêrlost Smêrti pridaje. Csuvajtese dakle od ove pogibeljne Zloche, koja josh nepristano mloge Ljude obara.

3. Ljubite Csistochu! Prije svega truditese, da Zrak u vashim Pribivalishtjam Dan i Noch suv i csist bude. Osidocsenobo jest, da mloge Bolesti medju Seljanom od shkodljivi Izparenjah (Ausdünstungen) dohode, kojese u njiovim nizkim Sobama skuplja, a nikud izichi nemoxe, osobito u Zimu, kadase Prozori i Vrata svud brixljivo zatvaraju, za zadobiti Toplotu. Takova Izparenja dixuse nepristano iz Telesah zajedno xivucheg Ljudstva i Marve, iz Xeravice, Vode i ostalihvlaxnih Stvarih, najvishe pak iz mokri Obojaka, Csarapa i druge Hodiche, koju mlogi Seljani kod Pechi sushiti obicsaju. Kroz tose Zrak u Sobi sasvim pokvari i okuxi, i mora Zdravlju mlogo shkoditi. Otvarajte dakle svaki Dan nikoliko puta Vrata i Prozore vashih Sobah, za zadobiti zdravog i csistog Zraka, akoste radi da u kakvu Bolest neupadnetc. Dêrxite Hodichu vashu u Csistochi, osobito Koshulje. Prioblacsitese csesto u csiste Koshulje, osobito kadse oznojite illi kad pokisnete. Koshulje, kojese csesto neminjaju, zatushuju s-njio-

ovom Necsistochom znojne Rupice i zatvoraju tako Put tilcsnom Izparenju. Odicha sluxi Csoviku, za pokritimu Tilo, i ocsuvatiga od neugodnog Vrimena. Na tose mora vishe gledati, nego na Obicsaj illi Modu Ona nemora tisna biti, niti igdi Tilo tishtati. Odvechje shkodljivo jako Stezanje Prusluka, s-kojimse osobito nerazumne Divice sluxe, za zadobiti lip i tanak Struk, a nerazsudjuju, da stim Pêrsa i Xeludac oslabljavaju i tako Zdravlje svoje gube. U Littose radi nagle Promine Vruchine i Ladnoche neoblacsite odvech lako, a u Zimuse nezavijajte u odvech mloge, osobito ne u Koxne Haljine. Odichu onih Ljudih, kojisu hakvugod prilipcsivu Bolest imali, nositi nije dobro, jerbo takovi moxe lako onu istu Bolest dobiti. Ali ne samo u Odichi, nego i na Tilu budite csisti. Ljudi, koji Csistochu ljube, peru svaki Dan, kad iz Postelje ustanu, Obraz i Ruke s-csistom ladnom vodom, izpiraju pomljivo Usta, cseshljajuse i csiste Glavu. Vishe put kupaju oni Noge i sve Tilo, da nebi kakogod po Nechistochi Izparenje tilesno smeli. Ovako ostaje csist Csovik uvik zdrav i lagan, a necsisti s-Blatom ukaljani Lincsina ostaje Uvik shugav i gubav, texak, i sebi samom mêrzak. Csistochaje polak Zdravlja, i nekoshta toliko, koliko Likarstva, koja vi, za izlicsiti koju po Necsistochi zadobitu Bolest, plachati morate.

4. Ljubite Posao! Bixite od Neumirnosti! umirne xivota Gibanje neprocinjenu Korist za Uzdêrxanje Zdravlja prinosi, kripi i uzmloxava Snagu, dobavlja Csoviku Zadovoljnost i veselo Sêrce. Kêrv u Lincsini pokvarise, kakogod shtose stojecha Voda na Poslidak pokvari i smêrdi. Toje Uzrok, dasu Ljudi, koji rade, svagda zdraviji i veseliji, nego Brezposlenici po Varoshah. Radite dakle pomljivo i rado u Zvanju, kojeje vam Bog pridilijo, onche vam Trude vashe Zdravljem naplatiti

Ali csuvajtese i od neumirnog Usilovanja vashe Snage, daje prije Vrimena neizgubite. Pomislite da Tilo vashe nije od Gvozdja i Cselika sastavljeno, i da vashi Poslovi Cilj i Mirru imati moraju. Nedixite, nenosite, i nevucite odvech velikog Tereta. Posli jakog Gibanja nehitite k-Pokoju, nego malo po malo. Najpriatnije Pokripljenje posli ucsinjenog Posla jest San; alli dugo Spavanje csini tupim i bolesnim. Sedam najvishe osam Sati na Dan dostaje za odrastjena Csovika spavati. U Vecser rano lechi a u Jutro ra-no ustati, to csini Tilo i Dushu triznu.

5. Obuzdavajte sami sebe! Nedajte nikad, da neuredne i xestoke Strasti vash Razum obvladaju, jerbo one porushavaju Zdravlje, i shkode Xivotu. Kolikosu Ljudi radi neumirne Ljutosti u smêrtne Bolest padali! kolikojije Blud-

nost

nost u najxalostnije Stanje postavila, i prije Vrimena u Grob odpravila! Nijeli mlogi vech i od Strah umro! Nepristani Strah, Xalost i Tuga mlogesu Zdravlja lishili. Ali i n e u m i r n a Radost moxe Nesvist i naglu Smêrt prouzrokovati. Nastojte dakle Pokoj Dushe i Mirru Poxelenjah zadobiti. Akolibi vas po Nesrichi kakva Strast napala, n. pr. Ljutost; a vise csuvajte, da taki niti jidete ni pijete, dokgodse sasvim nesmirite. Izshetajte na Polje dokse kroz tiho Gibanje opet nepovratite i nerazberete.

Ka-

Kako valja upraviti Razum i Sêrce jednoga Diteta, da dobar i Srichan Csovik postane.

Csovik nenahodi nigdi svoje Blaxenstvo, nego u sebi. I onije u Istinu srichan, kojije zato s-nutarnjim Stanjem Dushe svoje zadovoljan, zashto nenahodi u sebi nishta, shtobi drugim razumnim i dobrim Ljudma protivno biti moglo. U pocsetku dakle nevalja Ditetu nishta dopushtjati, shto ujemu illi drugom komu na Vrid biti moxe. Zatim, kako pocsne razumivati, datimu lasnu i prostu Nauku o Bogu sviuh Stvorenja Stvoritelju i Uzderxitelju, koji blag i pravedan buduchi, iziskuje od Csovika, daje i on taki, ako xeli, daje u Xivotu srichan i csestit. Datimu poznati Blagorodnost i Uzvishenost svoga Bitja, Namirenje i Svêrhu, za kojuje stvoren, t. j. damuje dobro i u Xivotu i po Smêrti. Upravljatiga, da sa svojim Nagnutjam dobro upravljati znade, koja, kadse razumno upotribljavaju, bivaju Izvor dobrih Dillah i Sriche, a kad nerazumno, postaju Izvor Zlobah i Neshriche. Samovoljnost pêrvoje ditinje Nagnutje, zato, kakomuse nedopusti ono, shto hoche, placse i vicse; a kako malo uzraste i poodjacsa, hoche Sillom ono, shto hoche. Od ovoga valjaga dakle malo po malo sasvim oducsiti, i

ko-

kolikoje xestjega i xivljega Temperamenta illi Naravi, toliko vishe valja o tom nastojati, dokse privikne ktiti ono, shtomuse pristoji, i shtomuje hasnovito.

Izgled dobar valja Mladexi davati, i udaljavatije od zlih izgledah. Diteje od Naravi sklonjeno ono csiniti, shto u drugim vidi, osobito u onim, kojimaje ono osobito Pocsitanje i Pokornost pokazivati duxno. Zato malo mari za ono, shtomuse kaxe, a rado stupa onim Putem, kojim vidi, da mlogi hode. Nishta nepomaxe lipo Znanje i Razum, kadje Sêrce pokvareno, i kadsu Naravi razbludjene i na Zlo okrenute. Kakocheme Naucsitelj i Roditelji naucsiti, krotak da budem, kadji ja vidim, dase oni svaki Csas ljute i xeste? Iz Sêrca iznicsu i Zlobe i dobra Dilla: one valja taki iz pocsetka izcsupavati, a ova rastiti i ukorenjavatise pomagati. Kêrstjanska Nauka, kojaje na Bogopoznanstvu, Bogoshtovanju i csistoj Bogoljubnosti utvêrdjena, umekshava i usladjava Sêrce nashe, i pokazuje nam pravi Put k-Csovikoljubstvu i Dobrocsinstvu, oruxava nas u Brigi i Nevolji s-Uztêrpljenjem: Olakshava Tegobu Xivota: oxivljava i okripljava Persi nashe s-blagim Ufanjem, i csini nas istu Smêrt, kao jedno podugacsko Spavanje brez Sraha i Plashnje smatrati. Bogoljubstvo i Csovikoljubstvo jesu desno i livo Krilo, s-kojima csovicsanski Um k-

svom

svom vicsnjem Blaxenstvu leti i priblixavase: sjedinjuje Razum i Sêrce, i csiniji nerazlucseno Putem dobrih Dillah shetati i napridovati. Kako Dite pocsne ositjati, i csudechise govoriti: O, kakoje lipo vedro nebo! — O, kako sjaju prikrasne *Zvizde*! Eno cno Mladi Misec, kakoseje pomladijo! o, gledaj, kako Sunce izpod *Zemlje* izlazi! Kako Dite to pocsne govoriti, takiga Ljubopitstvo csini pitati: Tkoje to nacsinijo? Sadje Vrime uputjivatiga k-Poznanstvu jedinoga, svemogucheg priblagoga Stvoritelja, prosvitljavatimu Razum; oblagorodjavatimu Sêrce, i ukrashtavati naravi. Kazivatimu, daje Bog po svojoj Naravi pravedan i dobar, i zato mêrzi na svaku Nepravdu i Zlochu. daje primudar, i radi to ga odvrachase od svacsega, shtoje hudo i nerazumno da o svacsemu primilostivo promishlja, i u tom daje Csoviku Izgled, daje trudoljuban, dobar, pashtechi, dase stara za sebe, ako xeli, damuje dobro u Xivotu. Sva Stvorenja nahodese u svakdanjem Gibanju i Poslu; za to i Csovik, razuman i pametan buduchi, nevalja da u Linosti gnjije i trune. Dite, akose neprivikne u csemugod koristno zabavljatise, ucsiti, i u tomu Sladkost niku ositjati, postaje i raste razpushtjeno i tvêrdoglavo, zlo i nepokorno, tako, dase nikakva dobra Ufanja o njemu imati nemoxe. I zatose vidi na Svitu toliko nevaljali, zlih i zlosrichnih Ljudih. Di-

Dica dobro odranjena i na pravi Put dobrih Dillah upravljena, bivaju Utishenje Roditeljah u Starosti, onajim gorku Csashu Smerti olakshavaju i usladjuju. Shtogod Csovik stariji biva, to sve manje Nasladjenja u svitovnim Razkoshju nahodi. Kêrv sve lakshe po njegovim Xillama hodi, dushevni i tilesne Kriposti iznemaxu, a Starostmu skoro sasvim brez Radosti ostaje. Ali ne kod Roditeljah s-dobrom Dicom obdarenih. O, kolikose veseli Sêrce njiovo, kad zacsnu pripovidati: Fahla millom Bogu, jo uxivam sricbnu i mirnu Starost, mojame Dica pomaxu, imaju Uztêrpljenje s-mojom Slabostjom, trudese Jesen Xivota moga ugodnumi ucsiniti. Kakoli pogleda oko Roditeljah radostno, kada Pir Dice svoje doxive, illi kadaji Unuci njiovi s-Pocsitanjem Didovem nazivaju?

Istinaje, daje Razstanak od ljubezne Dicsice svoje za Roditelje vehoma gorak, i da bash zato Roditelji i texko umiru, shto Dicu za sobom ostavljaju. Ali, kadasu Dica njiova dobro odranjena, tadase oni sami u sebi tishe, mislechi: Dobrosam moju Dicu odranijo, najvechejim ostavljam Blago: krotko i Dobro Sêrce, kojecheji Bogu i Ljudma umilne ucsiniti. Neka spadne s-mene trulo Tilo ovo, jachu xiviti u mojoj Dici. Uspomenachese moja i u Grobu lexechi Dicom mojom slaviti. I ako pravedni

Su-

Sudac za niki Csas Lice svoje od mene i odvrati, toche Dicsica moja po Molitvam i dobrima Dillih mene s-Bogom pomiriti. Ovako utisheni prilaze Roditelji u Xivot vicsnji. Dicsicajim ukocsene Ocsi zaklapljaju. i klechecbi na njiovim Grobovih, csestojim josh ditinju Blagodarnost za sva od nji primljena Dobra gore shalju.

Dru-

Drugo Razdilenje.

Jelî Svit ovi Dolina od Suzah?

Nije, u Istinu nije, kakogod shto Vêrtao Pustinja nije, akoje prem s-Dracsjem obgradjen i Zemlja u njem vishe Kopriva i Kukolja donosi, nego shto Vêrtlar xeli! Josh ima veliko Mloxtvo Ljudih, kojisu kao Ljudi srichni dosta; — to nije malo recseno! — i kojise josh ktomu sami za srichne cine; toche josh rechi! A na drugoj Strani, nevirujem, daje igdi Csovika na Svitu bilo, kojibi sasvim xalijo, shtoseje na Svit rodijo. Csovika velim, jer shtose brezdushni Stvorenjah ticse, takovisu samo izvana Ljudi, za nji niti ima Sriche ni Nesriché, nit Radosti ni Xalosti pod Nebom.
Akosu prem zlí, ponositi, bludni i opaki Ljudi u boxjoj mudroj Naravi mlogo pokvarili i na Zlo obratili, nishta nemanje ima i pak mlogo vishe Dobra nego Zla u Svitu, smatrali mi to s-naravne illi s-moralne Strane. Da kojisu oni, koji to na protiv tolmacse? Najvishe Ljudi, koji lako vechu Nesrichu doxiviti neobicsaju, nego dajimje moxe biti Kuhacs kadkad Csorbu prisolijo, ilti sêrnechu Pecsenicu malo prigorijo. Ostali — o milli Boxe! koji svagda naduveni i puni Xucsi buduchi, Blaxenstvah i Radostih, kojihse u Xivotu dovoljno na-

nahodi, neositjaju illi ositjati ncehe, onimabi i sam Raj Dolini od Suza bijo. Ali jeli zato sve na Svitu Zeleno, akosu gdikoje Naocsali zelene? illi xuto, shto gdikoji Csovik Xutinicu ima? — Projdimo po Shpitaljih zavirimo u Uboge nizke Kolibe, od kojih srichni gadechise Ocsi odkrecha, u kojima Siromashtvo i Bolest, Glad i Zdvojenje pribivaju; pogledajmo i u Tavnice, gdi Suxnji za Slobodom svojom uzdishu; pakchemo i pak rechi morati, daje Summa csovicsanske Sriche mlogo pritexnija, nego Summa csovicsanske Hudosti, i dabi na Poslidak josh nebrojeno vecha bila, kadbi mlogi Ljudi samo znali, shtoje Sricha. Edalisi ti igda koje dobro Dillo izvershijo? igda Neprijatelju oprostijo, kadsimuse osvetiti mogao? Edalisi kadgod Izbavitelj u Nesrichi Blixnjega bijo? illi u Priliku dohodijo, date dobar Csovik izbavi i prifati? date Prijatelj k-millim svojima Persih prigêrli? Nut, pak tise nestidish na Svit vikati, u kojem lipa Dilla izvêrshivati, Neprijateljom Dobro csiniti, nesrichne izbavljati, sam Utocsishtje nahoditi i od Prijateljah ljubljen biti moxesh? — Nepogerdjuj dakle svega Svita zato, shtose u njemu po gdikoja Zlocha nahodi. Nastoj mlogo vishe, da sam dobar budesh, i etochese odma velika Summa Zlah iz Svita prognati, i tichesh najti, daje vridno, shtosi na Svitu xivijo.

Box-

Boxje velicsanstveno Sunce, Zvizdam okrunjeno Neho nebrojena Csudesa u njegovoj Naravi gledati, i radi toga mudriji i bolji bivati, edali to nije vridno, dasmo xivili? Nije a zashto? Shtosu gdikoji Ljudi Vladavci, Principi i pripoznati na Zemlji, illi shto gdikoji pun Kazan Novacah imaju, a ti od svega toga nishta nisi, ti, koji toliku Xelju imash Velikash Svita ovoga biti, illi neizcêrpechi Kazan Blaga posidovati? Edalije to shto podraxljivo Carem, Vichnikom illi Poglavarem biti? U Istinu Vladaoc je Csovik s-mlogom Brigom i teshkom Glavoboljom obterasheni, osobito akomu ovo Zvanje njegovo na Sêrcu lexi. Vichnik, Poglavar mora vehoma mudar, oshtrovidechi, poshten, pravedan i odvech vridan Csovik biti, ako nexeli Bics i Ruglo Naroda postati! — „Ali barem Kazan s-Novcih“! — Ti morash veliko Nagnutje imati, lin, brezposlen i nekoristan Csovik postati, jerbo u takovo Stanje Blago Csovika obicsno dovodi. Onochete naucsiti, csiniti ono, shto sad jedva têrpish, onoche tvoje Ositjanje, tvoja Ochutjenja zatupiti; Sêrcecheti s-krutom Korom obaviti; onocheti prouzrokovati dugo Vrime i Gadljivost; najprijechete obola, zatim visokoumna, a naiposli i sillovita ucsiniti. Drugichetise Ljudi rugati i na tebe mêrziti, a tichesh josh svêrhu svega toga dêrxati, dasi Csuda dostojan. Sve, thtoje u tebi

Smi-

Smija i Poruganja dostojno, sva tvoja Pomanjkanja, svcche vishe i vishc drugim u Ocsi padati, i samo vecha Budala od tebe, dêrxachete za dostojna Nenavidnosti. Illi, josh vecha Nesricha od sviuh ovih cseka na tebe: Tichesh gadni Srebroljubac postati — ako ne protiv tebe, barem protiv svega izvan tebe. Vidish! Svima ovima Pogibeljima podlaxete (izvan dabi ti osobiti Izredak ove po Nesrichi opchinske Uprave bijo) Bogatstvo, za koje ti odranjen nisi. Jerbo samo onom neobicsaje Bogatstvo shkodljivo biti, kojije od mali Nogu s-velikom Brixljivostjom k-Posidovanju i Upotribljenu Novacah uputjivati. Iznenada zadobiveno Bogatstvo csinite potroshljivim, — malo po malo stecseno i uznloxano, obicsno Srebroljubcem. Nesricha i Hudost nisuse Csoviku Sillom nametnuti. Csovikje sam sebi Put k- Hudosti pripravijo. A sadju valja smatrati kao Pige illi Kêrpe na Licu: onese neukazuju, dokse Lice Suncu neprida, a kadji tko jedanput dobije, onda vech nema Likara niti Posridstva na Svitu, za izbavitise od nji; Nevoljache dakle i mora kadseje vech nashla, na Svitu ostati, dokjegod Ljudih. Ali zatoje opet, blagodarna Desnica Boxja u Naravi mloga Bláxenstva raxprosterla, koja Csoviku nitko oduzeti nemoxe, akoji samo ciniti znade. K-Srichi dakle, kojaje Csoviku udilita, nishta vishe nemanjka, ne-

go

go Mudrost, za mochi osititi svu Cinu njezinu; ali on, naucsan buduchi sve naopako izvêrtati, dovoljno Oshtroumja ima, sve srichno i ugodno u sebi nadhinatiti, Bics za vlastita svoja Legja iznajti, i vikati, kadga vlastiti njegovi Udarci tishte. A kolikoji ima, koji i nevicsu zato, shtoji boli, nego samo, shtojim kod devedeset i devet Dobarah, jedno, za imatiji stotinu, nedostaje. Koje, shtose ovoga ticse, k- Razumu doshao, onoga Um, glede na Brige i Nevolje netriba zato zatupljen biti, da paese, on ima Priliku svaki Dan nove Nesriche poznavati ucsiti. Ali ovakovi je naucsijo zafahljivati za sve Bicse kojeje podnosijo, za svaki Napitak, kojimuje Xedju ugasijo, za svaki Ladak, kojigaje u Xestini Nevolje pokripijo! i shtomuje josh mlogo vishe vridno, onje zafahljivati naucsijo za svaku Napast, kojagaje susritala. Nijedna od ovih, dabiji i koliko bilo, i dabi josh toliko gorke Ranne zadavale, nemoxe za mudra Csovika brez Koristi biti. Kojise s-punom i stalnom Virom u Boga uzda, koji sasvim brez Nauka i Prosvitljenja ostao nije, koji izbranih i pouzdanih Prijateljah ima, kojise odvech mlogo neufa, a verlose malo boji, kod takvog doista nije sve svêrha srichnih Danah. Alisu nishta nemanje ovi tako Sêrcem njegovim ovladali, damu nije moguche, Svit ovi za Dolinu od Suzah derxati.

Ju-

Jutarnje Pozorishtje (Morgen-Scene).

U jedno lipo litno Jutro, na Priliku kao shtoga Slicsnoricsci opisuju, probudimse ja priko moga Obicsaja rano. Sadsam, pomislim u sebi, i ja jedanput prije Suuca uranijo: Ali kad Prozore otvorim. vidim, dasamse privarijo, i daje Sunce vech visoko odskocsilo. Dobromi doshao, reknem, obrativshi Ocsi k-Suncu, sam u sebi, dobromi doshao Iztocsnicse Xivota i Radosti! Shtabi bijo Svit ovi brez tebe? shtali Csovik, kojite viditi nebi mogao? kako sve oxivljeno i okripljeno k-tebi texi i stobomse veseli! Ti odushevljavash sve, shto xivi, dobre i zle, kakogod onaj, kojiteje stvorijo! Tko moxe od tvoje Svitlosti utechi, tkolise njoj priblixati? k-tebi, kojesi samo Svitlost tvojeg Stvoritelja, samo Znaka njegovog Velicsanstva! Nijeli dakle velika njegovog Velicsanstva! Nijeli dakle velika Brezumnost, sakrivatise prid boxanstvenim Licem Stvoritelja, illi shtoje josh vishe, Otajstva njegove Svemoguchnosti dokucsiti ktiti.

Akobi i sav Svit na svoga Boga zaboravijo, tibi nepristano josh njegov istiniti Svidok bio. Bogche onima oprostiti, kojise tebi mole i uticsu, jerbo oni njega nepoznaju. Tisi nemitni Svidok Vrimena, koje Ljudi tako malo shtimaju, tichesh protiv njih i njiovih Dillah; jerbo tkose nestidi tebe, tajse nestidi ni sebe ni Boga.

Ko-

Koliko Sriche, koliko Radosti za Svit donosish ti samo s-danashnjim Danom! O dabi stvojim blagimah Zracih prije svega tavna ona Pribivalishtja osvitlilo, u kojima nesrichni uzdishu i Bolestni têrpe. Dalichesh ti u poldne illi prid vecser josh tako vedro biti, to ja nemogu znati, kakogod shto znati nemogu, daliche Starost moja tako srichna biti, kao shtomije Mladost. Zatochu ja vrime Mladosti moje bogougodno uxivati; jerbo shto od sadashejeg Vrimena zadobiti moxemo, nevalja od doshastog ocsekivati. Ovako od Prilike svêrshim jutarnju Bogoljubnost moju. Sêrcemi bijashe lako i veselo, ni najmanji Oblacsich Brige, s-kojomsam zaspao bijo, neostade, sveje tavna Noch raztirala. Evo shto moxe jedna jedina Noch, kojaje samo nikoliko Sati dugacska, ucsiniti; shta dakle neche ona dugacska Noch u Grobu ucsiniti mochi? Ah, kakoche sve nashe snivajuche Radosti i Brige, sve nashe visoke Odluke i ponosna Gospodstva ovoga Svita sasvim prid nam izcseznuti, kadase na onom boljèm Svitu pêrvi put probudimo! —

Radsam bijo moja Ochutjenja s-kimgod diliti, alli josh nitko ustao nebijashe, nego Druxba veseli Pticsicah, kojese sa stotinu razlicsiti Glasovah svom novom Xivotu radovashe. U istina viste srichna Stvorenja, pomislim ja, vibo s-Pismam lexete, a s-Pismama opet ustajete;

al—

alli nije ni Csudo, vi zaspite brez Brige i Nenavidnosti, a buditese brez svake Xelje i Iskanja. Nikakvo Csastoljubje vas nemori, i nikakva Zloba neprogoni. Vas niti Glad nit Proxderlost Bolesti pridaje. Vashaje Têrpeza u Jutru za cio Dan prostêrta. Nemate Gospodara, kojibi vas mucsiti, niti Posluxitelja, kojibi vas razljutiti mogao; vashase Dica nemogu ozlonaraviti, a ako vas bash Zloba i Nasilovanje s-jednog Dêrveta i protira, i Pribivalishtje vashe porushi, tochete isto vi i na svakom drugom Dêrvetu opet najti. Savje Xivot vash samo i jedino Uxivanje. Csovik nebi tribao Kraljem, nego vama da nenavidi! Csovik! — kakovo Protivoricsje! s-jedne Strane Gospodar cile Naravi, od nje same s-ovom Pravicom providjen, a s-druge Strane Rob njezin; on uxiva od svega, razsipa illi sirotuje, i nemoxese na ovom velikom Piru Naravi da nasiti, pakse svêrhu svega toga ponosito Gospodarom Naravi naziva.

Ali kolikobi Csovik vishe mogao uxivati, kad nebi toliko spavao. Bash moram viditi, tkoche od moji Blixnji pêrvi ovog jutarnjeg Pozorishtja Disnik biti. To misleti stupim k-Prozoru. Malo zatim upazim jednog Pijanca, koji zakasnivshi priko Ulice posêrtashe, i pri suncsanoj Svitlosti josh puta Kuchi pogoditi nemogashe. Skoro zatim projde jedan putujuchi

Têr-

Têrgovac, kojije radi Dobitka na Pazar pohitijo. *Za* njim projde u velikoj Hitnji Likar, koga Sluga niki k-Bolestniku provede. Ah, pomisli ja, ako samo Strasti, Brezumnosti i Slabosti Ljude rano bude, toje bolje za nji, da dugo spavaju! i tako odo ja s-Prozora i utopise u moja Dnevna Dilla.

Po-

Pomlja.

Buduchi dase proshasti Dnevi Xivota nigda nepovratjaju, a dojduchi moxe biti za tebe ni dojti neche, takoje Duxnost tvoja, O Csovicse, sadashnje Vrime upotribljavati i na dobro okretati, nexalechi mlogo za proshastim, nitise mlogo oslanjajuchi na doshasto. Ovi Csasje tvoj, najblixnji za njim vechje u Krilu doshastog Vrimena, a ti neznash, shtache ovo sa sobom doneti. Shtosi jedanput odredijo, to ucsini skoro, neodlaxi do vecseri ono, shto u Jutru ucsiniti moxesh.

Kad govorish, negovori kao nerazsudni, njegovboje Jezik kao Vior, i svaka Rics Zamka, u kojojse sam fata. Kad dillujesh, nediluj kao Brezumni, koji priko Ograde skakajuchi s-onu Stranu u Shanac, koga nevidi, upada, nego smatraj na svashto, Smotrenostboje Kljucs Sigurnosti, onacheti Nesrichu ukloniti, stidcheti biti tugj, a Neugodnost nigda na tvojem Cselu pribivati neche. Brezposlenostje Mati Siromashstva i Brige, a Posao dobri Dillah ragja Zadovoljnost. Ruka Pomje tira Siromashstvo iz Kuche; Napridak i Sricha prate Pomljivoga.

Koje taj, kojije Bogatstvo steko, na visekose Dostojanstvo popeo, od kojegase u Derxavi pofahlno govori, hoji prid Kraljem u Vichu stoji? Toje onaj, kojije Brezposlenost iz svoje Kuche

che iztirao, reko: Linosti, tisi moja Neprijateljica! Rano ustaje on, a kasno lexe; on ubavistjuje Razum razmatrajuchi, a Tilo ràdechi, i uzderxaje obadvoje u Zdravlju.
Ako mi u Danu Znoj Lica, Xivota nasheg svêrhu, i Duxnosti dobrih Dillah i Zakona na Oltaru Vrimena prikazivali budemo, takoche Vecser Xivota nasheg poslidnja Zraka dilechegse Sunca josh osvitjavati, josh Sêrce nashe s-Radostjom dobri Dillah grijati, josh s-angjelskom Radostjom obdariti —
O dabi mi svaki Vecser ositjali, dasmo za dobra Dilla, i svaki Dan samo za nji xivili!

Tergovac i Brijacs.

U St. Gallen u Shvaicerskoj bijashe jedan bogat tergovacski Kalfa. Sidechi on jedanput u Sobi, i imajuchi prid sobom veliku Gomilu Novacah, dojde Brijacs, daga brije. Nitko u Sobi nego ova dva Gospodara. Na jedanput baci Brijacs Britvu na Zemlju i utecse. Kalfa s-polak neobrijane Brade pohiti za njim, xelechiga za Uzrok njegovog brezumnog Vladanja upitati. Ali sve njegovo Dozivanje i Têrcsanje nishta nepomoxe. Brijacs nektiashega slushati, nego utecse. Sluge iz Kuche uplasheni od Vike dolete u Sobu, i zacsudese vehóma; kadjim Kalfa Dogadjaj ovi pripovidi. Kalfa poshalje po-

Bri-

Brijacse, i kada ovaj dojde, pitajuchi recsemu Kalfa; Za Ime Boxje, shtaje vami jucse bilo, dasteme onako ruxnim Nacsinom polak neobrijana ostavili i otishli? Ah moj Gospodaru! recse onaj, Djavomi useli u Glavu, da vam Vrat odrixem, i tako da Novce one, kojisu na Têrpezi lexali, pokupim, buduchi da nikog s-nama nebijashe, i t. d. Napastovanje, produxi ovi, bijashe jako, i ja, za obuzdati sebe, neznado nishta bolje, nego uteko.
Bog zna, shtabi bilo, dasam samo josh jedan Csas csekao.
Svak moxe lako razsuditi, shtaje Kalfa slushajuchi ovu Pripovist misliti morao, i kakvije Poklon on Brijacsu ucsinijo. U Napridak nebijashe on nikad sam kod Brojenja Novacah, nego imade svagda josh jednog pokraj sebe.

Ocsinska Ljubav.

Nitko sebi cile Sille ocsinske Ljubavi pristaviti nemoxe, kao onaj, kojiju ositja, t. j. kojije sam Otac. S-kakvom Brigom nastoji on zadovoljiti onim, kojim on Xivot dade? svoje Oko neodvracha on od malog Stvorenja, kadga s-nejakim Noxicamih po Zemlji stupati vidi Njegovo Sêrce kuca kod svakog nesigurnog Koraka; njegovesu Ruke razshirene za prifatitiga, prije nego padne. Jedvabise usudijo Ljubimca Sêrce

svo-

svoga drugom, nego svom vlastitom ocsinskom Staranju provirovati. Jedna jedina Suza Ditete uznemiri Sêrce njegovo, Suza velim' koju kadkad mala Stvar u Ditetu probudi, i koju mala Stvar opet utishiti moxe. Kakva je nutarnja Radost ocsinska, kad pêrve Misli ditinje proricati csuje! skakvom Vruchoxeljnostjom pritiskaga on k-Sêrcu svomu, koliko puta poljubi on sladka Usta njegova, koja josh Ositjanja Sêrca izrechi neznadu, nego samo sa sladkim Nasmijavanjem njiovo nelicumirno Umiljavanje pokazuju. S-Godinama Ditete raste i Brixljivost i Ljubav ocsinska k-njemu. On csuva Dushu njegovu, istraxuje Dare njezine, izmamljuje svaku Iskru Razuma iz nje, usaduje kriposne Misli u Sêrce njegovo, bojechise udaljava svaki hudi Povod, opominje, kara: a kolikoga koshta ovo Priobvladanje? — Kakva Radost slidi za ovim trudnim Duxnostimah, kad vidi, daji zalud neizvêrshuje? On zaboravi na svoje vlastite Tegobe, i tako rekuchi, u svojoj Dici xivi.

Tre-

Treche Razdilenje.

Kratka Izrecsenja i Mista dobri Pisacah.

1.

Zadovoljnost i Sloboda jesu prava Zacsina Xivota. Ovo ridko i srichno Stanje Dushe, u kojemse rechi moxe: Imam dosta, jest Bilixka, od koje sva Philosophia Xivota izhodi, i na kojuse opet povracha. Nije onaj srichan, koji mlogo ima, nego onaj, kojije s-onim, shto ima, zadovoljan. Akosi na kojimu drago Nacsin srichan, samose csuvaj, da nitko drugi za tvoju Srichu nezna, nego tvoji najvirniji Prijatelji. Sakri sve shto imash i uxivash, prid Ocsima Svita, jerbo u Samochu Nenavidnost nedopire, i Sricha tvoja ostacheti tu nepomutjena.

2.

Petrark ovako o svojim Knjigama govori: Ja imam Prijateljah, kojih je Druxtvo meni vehoma ugodno; onisu iz sviuh Zemlja i sviuh Stogodishtja; onisuse u Voini, u dêrxavnim Dillih, u Naukamah proslavili; lakoseje s-njima razumiti, onisumi svagda na Sluxbu pripravni. Jaji dam dovesti i natrag poslati, kolikogod pu-

puta hochu; nikad nebivaju nesnosni, i odgovarajumi na svako Pitanje; gdikoji pripovidajumi Dogadjaje proshasti Stogodichtah, drugi odkrivajumi Otajstva Naravi, ovi ucseme dobro xiviti i srichno umêrti, drugi raztiruju s-njiovom veselom Naravju moje Brige, i uveseljavajume s-njiovim Oshtroumjem; gdi koji csine moju Dushu posobnu, sve têrpiti, i nishta vishe nexeliti; ucseme sebe samog podnositi; na kratko da reknem, onimi otvaraju Put k-svima Naukama i Vishtinama, i jase na nji oslanjam u svakoj Potribi. Ljubavi i Platje zato od mene nikakve druge neishtu, nego dobro zatvorenu Sobu u jednom Kraju moje male Kuchice, gdi od Cêrvi sigurni biti mogu. Ali jaji vodim sa sobom i u Polje, jerse njima Tishina bolje dopada, nego Buna gradjanska.

3.

Ako xelish kao Philosoph misliti i kao Kêrstjanin xiviti, odrecise otrovni Razkoshjah Svita ovoga, koja Duh oslabljavaju, sva Razmishljenja sverhu vaxni Dillah u nishto stavljaju i Sêrce u Uzdignutju k-Bogu smetaju. Mudar Csovik, odrishen od svake Izpraznosti Budalashtine, texi kad god moxe, k-Usamljenosti, dabi tako sam sebe bolje poznati, boljise Odluka prifatiti, i tako Potribamah Serca svoga vishe i duxe zadovoljiti mogao. Akolise

pak

pak po Nesrichi josh na burnomu Morru nahodi, tose on s-velikóm Mudrostjom csuva, da kod strashnog Vitra gdigod o kakvu Stinu neudari, i neradujese toliko onom Danu, u kojemseje pri tihim Vitru i vedrim Nebu najprije u Morre otisko, koliko onomu, u kojemsije od najvechi Pogibelji izbavijo.

4.

Jupiter dade po Nauki Fabule Csoviku dva Cxaka u jednom recse On, nahodese tvoje vlastite Slabosti, a u drugom Slabosti tvoga Blixnjega. Obadva Cxaka noši, dabi tako nepristano Ogledalo Sêrca tvoga kod tebe imao. Csovik pokvari Jupiterovo Namirenje. Lukav buduchi, upêrti pêrvi Cxak na Legja, a onaj drugi uze pridase. Tribamolise dakle csuditi, ovaj svoje vlastite Slabosti nevidi, a na tugje samo motri?

5.

Fahle vridni Phocion, jedan od najslavniji gêrcski Mudracah bijashe nepravednim Nacsinom odsudjen, Csashu Otrova da popije. U isto Vrime zapitashega, nemali josh shtogod Sinu svom kazati. Doveditega k-meni, odgovori ovi. Oni potraxishe Sina njegovog, i dovedoshega. Dragi Sine moj, recsemu Otac, jate svitujem, da

tvo-

tvojoj Otacsbini sa istom onom Ravnostjom i Virnostjom sluxish, kao i ja, osobito pak da zaboravish, daje nepravedna Smêrt Platja bila, s-kojomje ova meni Zasluge moje naplatila.

6.

Uputjuj Sina tvoga k-Pokornosti, ako mislish, date blagosiva, uputjujga k-Razumu, akochesh da sramotan nebude; uputjujga k-Blagodarnosti, akoche Dobrocsinstva da prima; uputjujga k-Csovikoljubstvu, akosi rad, da Ljubav zadobije; uputjujga k-Umirnosti, ako xelish, da zdrav bude; uputjujga k-Svesêrdnosti, daga nebi vlastito Sêrce njegovo karalo; uputjujga k-Pomlji, ako xelish, dase Imanje njegovo uzmloxa. Uputjujga k-Naukama, takoche Xivot njegov hasnovit biti; uputjujga k-Viri, akosi rad, damu Smêrt blaxena bude.

7.

Bixi od Budalashtina drugih Ljudih, i nedaj Zlochi Mista u Sêrcu tvome, takoche Kripost Pristotje njezino u tvojima Pêrsi namistiti, i uvik u njima vladati. Lipoje i od velike Cine, uvik veseo biti, ali uzmi samo kod Izbiranja tvojeg Veselja od Mudrosti Viche, i nezabavljajse kod maleni Stvari, koje tebe vridne nisu.

Kada dobar Csovik pritisnutog podigne, rastu Pêrsi njegove od Radosti. Doktije dobro, mlogichese s-tvojim Prijatelstvom ponositi, ali kako Sricha od tebe odstupi, takichete Legja okreniti.
Ono Dillo, koje Mudrost, Blagopristojnost i Razum neodushevljavaju, ostaje uvik maleno, akochese bash i od Usta do Usta razglasiti.

8.

Shtache mene danas susriti, o Boxe moj? neznam. Ali toliko znam, dame nishta drugo susriti nemoxe, nego shtoje od tebe od Vika providjeno, naredjeno i dokoncsano, a toje meni dosta. Jase uticsem tvom vicsnjem i nedokucsenom Sudu, i podlaxemse njemu iz sve Dushe moje. Ja hochu sve, shto ti hochesh, primam sve iz tvoji Ruku, prikazujem sve tebi, i prinosimti ovo Prikazanje zajedno s-Prikazanjem mojeg Gospodina i Spasitelja Isukersta. U Ime njegovo, i radi neizmirne Vridnosti njegove, molimte, o Boxe! za stalno Uztêrplenje, u mojoj Muki, i za podpuno Pridanje, kojesam tebi duxna, za sve, shto ti samnom odredijo budesh

Molitva Madame Elisabete Sestre Ludovika XVI. kojaje 10. Maija 1794 Lita posicsena (guillotinirata).

9.

Mlogoje lakshe Dicu k-csemu Dobrom priviknititi, nego odrastjene Ljude. Ovi ostaju shtosu, Gradjani starog Svita. Novi Jeruzalim morase s-pêrvim naseliti. — Csovikbi rad sve iz jednog Neba u drugo prilasiti, ali to nemoxe biti. Ugodnost Tila jest csesto Bol Dushe! — Tkoje rad Gradjane za novu Varosh Boxju kupiti, Mladex k-Oltaru dobre Naravi privoditi, onom neka nije dosta, samo Putjoj pokazati. Valja sam onim Putem da hodi, on naprid, pakche onda i Dica za njim.

10.

Budi zadovoljan s-Mistom na kojem stojish, sa Stanjem u kojem xivish, i s-Mirom Dobarah i Kripostih kojesuti izmirene. Tise moxesh u nizkom Stanju i kod nezlamenito-csinechise Dillah, onom, koji svako Zvanje i sve Poslove dili, dopasti, i Vrimenom od njega vehoma uzvishen biti, alli moxesh i u visokom Zvanju i kod najvaxniji Poslova od njega izgnan i vehoma ponixen biti. Najnixje Zvanje s-Virnostjom i Brixljivostjom s-jedinjeno, dostojnoje Poshtenja, a najvaxnije s-Nebrixljivostjom, Sramotu zasluxava.

11.

Za proslaviti sebe nije od Potribe, kroz Svit proturivatise i sijati ktiti, da nas samo Ljudi vide. Csovik zasluxni ima sam u sebi niku Kripost, koja Ocsi drugih nase navlacsi, nitije skoro moguche, da takovi za dugo nepoznat ostane. A akobi bash i ostao, i pak nebi zabadava ovdi bijo, njemubi bilo kao Suncu, kadaje Zrak s-texkim Oblakom napunjen. Ono osvitljuje i grije Zemlju, akoga mi i nevidimn. Pak jeli zato shto manje nego Sunce? Illi necheliga, akoga gmizucha Gusinica na zelenom Listu i nevidi, visoko letechi Orao upaziti, kojise vishe Oblaka zalitje.

12.

Pravi Naucsitelj i Sudac neljutese, oni nekaraju Personu, nego kao Izpunitelji vishje Uredbe, kao Sluge nevidjene Sudbe, kojojsu oni, kakogod i Dite i Zlocsinac podloxni, samo Dillo.

13.

Akochete da znate gdi i kako Bog k-Csoviku govori? Otidite u Narav Gospodinovu, i promotrite njezinu Uredbu, njezinu Lipotu, njezinu Obilnost, njezin Xivot; poslushajte Pisme Pticah pod Nebom i providite Mudrost, Svemo-

moguchsto i Dobrotu Stvoritelja u njegovom Stvorenju. Pitajte sami sebe, i slushajte na Pritenjah i Opomene vashe Svisti, na njezin fablechi i kudechi Glas; iztraxujte u Pismu, koje od Isukêrsta govori, i vas na Duxnost vashu opominje i k-Xivotu dojduchem upravlja. Tu, u njegovoj Naravi, u vashem Sêrcu, u Ricsi Istine, tuje Glas Vicsnjega, njega valja da slushate.

14.

Tri zapovidi Kakamove za svojeg Sina Bahura iz arapskog.

A.

Kadgod shto csinijo budesh, nepitaj najprije jeli nuxdno illi shkodljivo, nego jeli dobro illi zlocsesto. Ne ono, nego ovo izkazuji Cinu nashih Dillah. Nerazsudjuj tvoja i drugih Dilla smatrajuchiji izvana, nego po Izvoru, iz kojeg izticsu; jerbose moxe dogoditi, da bash ono, shtoje najbolje, namise zlocsesto, a ono shtoje najzlocsestje, dobro biti vidi. Nitiji razsudjuj po Svêrhi, koju ona imadu; jerbo pêrva Svêrha dobri Dillah, moxe csesto zla, a ona Zlòche, vehoma dobra biti. Sam Alaha upravlja Svêrhe, miji nemamo u nashoj Vlasti. Ovoje Uprava Duxnostih i Kripostih.

B.

B.

Nepriduzimaj nishta, dok svêrhu nepromotrish, koju tvoje Priduzimanje imati moxe illi hoche. Bash i ono, shtoje najbolje, moxese pokvariti i nekoristno ucsiniti, kada u Nevrime i kako triba nebiva. Ovoje Uprava Mudrosti, a Kripost brez Mudrosti jest lipa Kucha brez Svitlosti.

C.

Ali neocsekuj ni od najbolji tvojih Dillah Svêrhe. Najbolje Sime u Pustinji prosuto nedonosi Ploda, a csesto stojimo mi u pol Pustinje, uzdajuchise, da po najplodonosnijoj Zemlji hodamo. Ovoje Uprava Zadovoljstva s-tobom samim i stvojom Sudbom.

15.

U Istinu lipaje Narav (Natura) u najmanjem Stvorenju lipa. Najcsistije Radosti lishavase onaj, koji nebrixno pokraj njezini Lipota prolazi, jerboje Sêrce njegovo s-puttenim Radostmah pokvareno, i nemirne Xelje puno. Blago onom csijega uredni Xivot u Uxivanju ovi Lipota proticse! Na njegase osmijava sve Stvorenje, svagda nahodi on nove Izvore Radosti, na svakoj Stazici, kojom sheta, u svakom Ladu,

u

u kojem pocsiva. — Radost i Veselje izticsemu iz Izvora, mirishimu iz svakog Cvitka, odpivamu iz svake Shumice. U istinu blago onom, koji Nasladjenje u ovim Bogom danim Radostima nahodi, Srichanje velim onaj, koji u Lipoti Naravi, smatrajuchi s-Veseljem sva Stvorenja, Stvoritelj nahodi, i njega iz sve Dushe ljubi.

16.

Slushaj kod svakoga Dilla najprije Glas, koji u tvojem Nutarnjem govori. Njegovo Zaktivanje nekati bude Zapovid sveta. Kadate svitovna Podraxenja mame, kada silla Poxelenja Volju nadvladati traxi, kada Hitrost Nagnutja tebe k-nerazsudnim Dillu natiruje; obrati Sêrce tvoje k-Bogu, nevidjenom Svidoku najskrovitiji Gibanjah grishnog i krotkog Sêrca, poboxno i sa stalnom Virom uzdigni Sêrce tvoje k-njemu, i izmoli sebi njegovu svemoguchu Obranu.

17.

Imam jednu Prijatelicu, kojami sve snosno csini, i kojamije tako virna, kao moja Sinna. Onaje i u mutnima Csasih Xivota moga, kadsumi Neugodnosti kao Burre i Gradd nemillo oko Glave letile, svagda samnom bivala. Ona ima

Kri-

Kripost dobrocsineche Obajatelnice, (Zauberinn) jerbo ona Vitrom zapovida, i zaliva mirisni Balsam u Ranne moje, tako, dame ni najmanje nebole. Njezinom Prijatelstvu mlogo zafahliti imam. Da ona nije oko mene bivala, csestobimise sladki Pokoj Sêrca moga u Nemirnochu i moxe biti i u Zdvojenje priobratijo. A ova Prijateljica jest Uzterpljenje.

18.

Pokoj Dushe jest najveche Dobro, koje Csovik na ovom Svitu postichi moxe. Prostota Sêrca daje Pokoj ovi, kadase Bune Svita odrecsemo, kada Zasluge i Xelje svoje obuzdamo, sebe Upravi Boxjoj podvêrgnemo sve shto nas okruxava s-Tishinom smatramo i csinimo, i nishta tako rado neslushamo, kao umilni Xubor Potocsichah, Zuku razladjujucheg Vitra i sladki Glas Pticsicah. Podraxavajuchi Pogled lipe Naravi, mlogovêrsne zelene Gore, i u njima tiho Gibanje Listjah, veseli Pogled na visoke Planine zanimaju Dushu, i dovode sve nashe dushevne Kriposti u tako oxivljavajuchu Igru, dase sve nashe Misli u Ochutjenja obratjene vide.

19.

Onaj, koji vami vashe Slabosti svesêrdno, allì brez Ukora, odkriva, a u Druxtvu, gdi vas nema, vas protiv zlobni Pokudiocah brani, koji vas opominje, kad vam pogibelj priti, a u Nesrichi vam Utishenje i Pomoch pribavlja; onoje vash pravi Prijatelj, onog traxite zadobiti.

20.

Zaktivanje dobrog Csovika jest, drugom dobro csiniti, i on traxi Prigodu k-tomu, a kad Pritisnutom olaksha, olakshava sam sebi. Kakogod shto Ruxica od Prirode ugodni Miris izdishe, isto tako prostire Sêrce dobrog Csovika sve sama Dobrocsinstva oko sebe.

21.

Svaki, i bogat i Siroma, i visoki i nizki moxe na svoj Nacsin srichan Xivot provoditi, ako samo svoju Duxnost csini. Akoli to necsini, a onje kod sveg Bogatstva i Visine, kakogod Siromashtva i Nizkosti hud. Vi xelite srichni biti, to isto i drugi xele. Mi moramo dakle jedan drugom pomagati, ako xelimo svi srichni biti.

Gospoda Predbroitelji.

Biela Cêrkva.

Gospodin Csokêrljan Ivo Ucsitelj . . 1
〃 Grubetich Pavo varoshki Straxmeshtar 1
〃 Jakshich Arsenia Gradjanin . . 1
〃 Miloshevich Milosh têrgovacski Kalfa . 1
〃 Mitrovich Andria Kancelista . . 1
〃 Nedelkovich Misho 1
〃 Neshich Mitar Oberlaitn. Auditor . 1
Gospoda Radulovichi Bracha Têrgovci . 1
Gospodin Tucakovich Ivo Ucsitelj . . 1
〃 Shostarich Mato Ucsitelj . . . 1

10.

Brodska slavna Regementa.

Gosp: Belajevich Martin Frait iz Nemaca . 1
〃 Bêrkich Mihailo Frait iz Krushevice . 1
〃 Bolthauser Blax Misnik i Professor u Vinkovci 1
〃 Bogutovac Tomo druge latinske Klasse Slishaoc . . . . . , 1
〃 Csabraich Nikola csetvêrte latinske Shkole Slishaoc 1
〃 Dimitrievich Jvo 1

Gärt–

Gosp. Gärtner Venceslav Shkolski Pomochnik u Varadinu 1
" Hacxich Gjuro II. lat. Shkole Slishaoc u Vinkovci 1
" Ivanich Jakob Laitnant u Andrievci . 1
" Jemrich Stipan Regem Pisar u Vink. 3
" Jovanovac Pavo Ucsitelj u velik. Kopanici . . . , . . 1
" Katushich Antun Regementski Pisar u Vinkovci 1
" Knexevich Antun Kapral u Komletinci 1
" Kêrmpotich Mato Professor u Vink . 1
" Kêrmpotich Joso II. lat Shkole Slishaoc 1
" Kuss Antun nacsalni Ucsitelj u Vink . 1
" Lovretich Antun Pisar u Komletinci . 1
" Lucsich Adolph II. lat. Shkole Slishaoc u Vinkovci 1
" Mattasovich Mihailo Frait u vel. Kop. 1
" Milloshevich Nikola Straxmeshtar u Krushavici 1
" Philippovich Pavo Parok u vel. Kop. 1
" Philippovich Joso Pomochnik Ucsitelski u vel. Kopanici 1
" Percsevich Lovro Oberlaitnant u vel. Kop. 1
" Petricsevich Ferdinand II. lat. Shkole Slishaoc u Vinkovci 1
" Popovich Gjuro Tergovac u vel. Kop. 1
" Rakittich Vinko Frait u Sikirevci . 1

Go-

Gosp. Roch Adolph II. lat. Shkole Slishaoc u Vinkovci 1
" Rucsevich Jakob Kapelan u vel. Kop. 1
" Runjanin Ljubomir I. lat. Shkole u Vinkovci 1
" Simonovich Gjuro latinski Shkola Posluxitelj u Vinkovci 1
" Smrekar Josip Maksimilian Oberlaitnant u Garcsinu 1
" Soljancsevich Michailo Shkolski Praktikant u Vinkovci 1
" Shishich Luka Regimentski Pisar u Vink. 1
" Shokcsevich Marko 1
" Shunich Joso Kapral u Krushevici . 1
" Sklizovich Gjuro Führer u Gunji . 1
" Stankovich Jvo II. lat. Shkole Slishaoc u Vinkovci 1
" Tordinac Gjuro IV. lat. Shkole Slishaoc u Vinkovci 1
" Wesseli Eugenia Professor u Vinkovci 1
" Vincianovich Joso Frait u Novigradu 1
" Vukovac Balthasar Kovacs u vel. Kop. 1
" Vukovac Philipp Ucsitelj u Vinkovci 1
" Vukovich Andria Barjaktar u vel. Kop. 1
" Vuksanovich Marko Kapral u Kupini 1

46

Brod

Brod Varosh.

Gospod. Philippovich Mihailo Reda s. Franc.	1
Misnik i Vikar	1
„ Berlich Jgn. Alex. Tergovac . .	1

Budim.

Gosp. Adamec Imro kr. Kamere Accesista	1
„ Ambro Franjo budimsk. Magistr. subst.	1
Archivar	1
„ Belloxich Stipo	1
„ Bogdanovich Ivan	1
„ Bogishich Franjo	1
„ Bogishich Gjuko	1
„ Boshnjakovich Gjuko	1
„ Boshnjakovich Pavo	1
„ Csanyi Pavo Gradjanin . . .	1
„ Csicsich Bonaventura	1
„ Devich Mato Doctor Chyrurgiæ . .	1
„ Eshkulich Gjuko	1
„ Horvat Ivan	1
„ Ivancsevich Ignjac	1
„ Kraly Theodor Administ. Par: Bud. u	1
Tabanu	1
„ Lukich Stipan kralj. Kamere Secret. .	1
„ Manokovich Gjuro Budim. Magist. Act.	1
„ Nepis Gjuko	1
„ Pafkovich Antun	1
„ Paulovich Vinc. Kapel. u Tabanu .	1

Pav-

Gosp. Pavlich Bartula Misnik Bisk. Diakov. i V. Rector u Seminarii . . 1
〃 Saroshi Andria V. Fiscal . . . 1

22

Diakovo.

Gospod. Andrich Gjuro Doktor Pravica i Professor 1
〃 Antaih Gjuro Parok iz Pishkorevaca 1
〃 Bartholovich Stipo Doktor Pravica i Prevendar 1
〃 Bellay Mihailo Kasnar svitl. Spailuka Diakov. 1
〃 Benakovich Martin Kapelan iz Pishkor. 1
〃 Dungjenovich Ivo Birov Varosha Diak. 1
〃 Emanovich Gjuro Doktor Bogoslovie i Parok 1
〃 Gucsich Joso Prevendar stoln. Cêrkve u Diakovu 1
〃 Kovacsevich Antun Arendator . . 1
〃 Kukovich Joso Kanonik stoln: Cêrkve 1
〃 Loncsarevich Thomo Ucsitelj pogl. Shkole 1
〃 Lucsich Pavo plemenit Poshta u Diak. 1
〃 Lukacsevich Ivo Kapelan u Gorjani . 1
〃 Luznig Ivo Præfekt u Seminariumu . 1
〃 Matkovich Adam Ucsitelj . . . 1
〃 Matizovich Ivo Kanonik stoln. Cêrkve i Rektor 5

Ma-

Gospod. Matievich Joso Têrgovac. . . 1
〃 Mihaljevich Mato Doktor Mudroznanstva i Professor 1
〃 Novak Alex. Ispan svitl. Spailuka Diak. 1
〃 Penjich Pavo Exactor svitl. Spailuka Diak. 1
〃 Pinterovich Nikola Kanonik i Parok u Gorjani 1
〃 Philippovich Adam de Heldenthal Duhovnik u Semin. 1
〃 Poljak Ignac Messar 1
〃 Poljak Ivo Messar 1
〃 Poljak Ivo Kasnar svitl. Spailuka Diak. 1
〃 Stankovich Franjo Pekar u Diakov. . 1
〃 Stitzinger Joso Professor u Semin. . 1
〃 Terzich Ivo Loncsar u Diakovu . . 1
〃 Veselich Franjo Likar svitl. Varmegje Viroviticske 1

33

Gradishka Slavna Regimenta.

Gospodin Babics Mato Parok u Orubici . 1
〃 Badallich Kapetan 1
〃 Barrich Kapelan 1
〃 Bosancsich Furir 1
〃 Bushich Kapetan 1
〃 Csidich Straxmeshtar 1
〃 Csukich Furir 1

Go-

Gospod. Josipovich Andr: Têrgovac. . . 1
» Kovacsevich Furir 1
» Maskarich Oberlaitnant . . . 1
» Mihokovich Parok 1
» Pinoitich 1
» Pukanich Misho Parok u novoj Gradish. 1
» Relkovich Kapetan 2
» Senich Regementski Pisar . . . 1
» Shumarsky blagorodni Kapetan . . 1
» Theodorovich Oberlaitnant . . 1
» Theodorovich Regementski Pisar . 1
» Vukassovich Parok i V. A. D. . . 1

20

Ireg.

Gospodin Krasnik Stipan 1

Karlovci.

Gospod. Gercsich Joso Brijacs . . . 1
» Kozjak Andr. Ucsitelj . . . 1
» Philippan Ivo Parok 1
» Philippovich Antun Gradjanin . . 1
» Rucsevich Luka Ucsitelj . . . 1
» Zerndich Vinko nacsalni Ucsitelj . 3

8

No-

Novi Sád.

Gospod. Durum Franjo Tergovacz . . 1
" Miloshinovich Thimotea . . . 1
" Manağay Stipan Gombar. . . . 1

3

Pancsevo.

Gospodin Preveden Michael nacsalni Ucsitelj 1

Peshta.

Poszlani Urosha Andreicha.

Gospod. Asi-Markovich Petar, blagorodni, Biharske Varmegye Assessor . 1
" Beleczky Andria, Med. Doctor, i Vice-Director u obshtoj Polniczi u Becsu 1
" Berich Johann, narodna Deputazie Actuar, Doctor Philosophie i philos. Facult. Cslen. 1
" Bozitovacz Gavril, Tergovacz . . 1
" Demetrovich Johann, Tutor. . . 1
" Dobrovojevich Aaron, Tergovacz. . . 1
" Hadrich Johann, Doctor prava magyarski i Kraishnicski Advocat, faculteta Juridicseskog Cslen. 1
" Karadxich Vuk, Doct. Phil. i nekie ucseni Druxtva Cslen. 1
" Kollar Johann, vjere Evang. slaven Propovednik 1

Gospod. Kopitar Bartholomej, k. k. Bibliothecar, Censor Knjiga, i mnogi ucseni Druxtva Cslen. 1
〃 Milovuk Josiph, Tergovacz . . 1
〃 Milovuk Milan, Sin 1
〃 Markovich Samuel, Tergovacz . . 1
〃 Raich Petar, Tergovacz . . . 1
〃 Rozmirovich Andrej Tergovacz i Tutor 1
〃 Schityar Simeon, Tergovacz u Becsu . 1
〃 Stankovich Georgie Tergovacz i Tutor 1
〃 Stojanovich Nicolaj Tergovacz . . 1
〃 Temeshvary Nicolaj, blagorodni, k. k. Komore Koncip. i narodne Deputaczie namjestni Nadzivately . . 1
〃 Vitkovich Michaile, Tabularhy Advocat, i mnogi Familia Fiscal . . . 1
〃 Andreich Urosh, Korector Szrbsky Knjiga, u skupitely 1

21

Ruma.

Gospodin Vicze Martin Parok . . . 10

Varadinska slavna Regementa.

〃 Babich Stipan Ucsenik . . . 1
Gosp. Beshensky Pavo Ucsitelj . . . 1
〃 Bosnich Theodor Ucsenik . . . 1

Bo-

Gosp. Boshnjakovich Dominik Kapral . 1

„ Boxich Jefta Ucsenik 1

„ Bradich Joso Ucsitelj . . . 1

„ Csivich n. U. 3

„ Diacsanin David Shumar . . . 1

„ Deak Misho Pomochnik Ucsiteljski . 1

„ Gahlich Pavo Ucsenik . . . 1

„ Golich Petar Oberlaitnant . . . 1

„ Gőtzer Franjo Ucsitelj . . . 1

„ Hacxich Nikola Ucsenik . . . 1

„ Jelich Joso Kapelan u Mitrovici . 1

„ Jesenkovich Stipan Kapelan u Slankamenu 1

„ Jovanovich Lazar Kapral . . . 1

„ Jovanovich Nikola Parok u Vojki . 1

„ Junginger Ucsitelj 1

„ Jurishich Ign: Ucsenik . . . 1

„ Kepich Ivo Ucsenik 1

„ Kerznarich Ivo Ucsenik . . . 1

„ Costandinovich Shimun Ucsenik . . 1

„ Lemaich Pavo Kapetan . . . 1

„ Liposhiak Karla Laitnant . . . 1

„ Maleshevich Ucsitelj 1

„ Manok Andria Shkolski Praktikant . 1

„ Marianovich Franjo Regement. Pisar . 1

„ Markovich Gabriel Ucsitelj . . 1

„ Mattassovich Ivo Pomochnik Shkolski 1

„ Mijac Joso Ucsenik 1

„ Midolovich Ivo Tergovacz . . . 1

„ Milloshevich Moizia Ucsitelj . . 1

Mi-

Gosp. Milloshevich Gjuro Ucsenik . . 1
⸗ Millovanovich Jakob Ucsitelj . . 1
⸗ Moldanovich Ivo Ucsitelj . . . 1
⸗ Molnar Ivo Parok u Slankamenu . 1
⸗ Molovich Diakon i Ucsitelj . . . 1
⸗ Novoselac Gêrgur Regementski Pisar 1
⸗ Novoselac Misho Shkolski Praktikant 1
⸗ Okrugich Pavo Straxmeshtar . . 1
⸗ Pantelich Misho Ucsitelj . . . 1
⸗ Petvaidich Andria Ucsitelj nor. Shkole u Mitrovici 1
⸗ Philippovich Joso Parok . . . 1
⸗ Radivojevich Xivan Kapral . . 1
⸗ Radmanovich Misho Ucsitelj . . 1
⸗ Seliskar Ivo Parok u Golubinci . . 1
⸗ Simonovich Misho Shkolski Pomochnik 1
⸗ Shagovac Sigismund Ucsitelj . . 1
⸗ Shashich Pavo Ucsenik 1
⸗ Shimatovich Marko Laitnant . . 1
⸗ Stanich Joso Opat V. A. D. i Parok u Mitrovici 1
⸗ Stipich Ivan Kapral 1
⸗ Tatimirovich Trifun Diakon i Ucsitelj 1
⸗ Tomashevich Gjuro Ucsitelj n. Shk. u Pazovu 1
⸗ Tomashevich Blax Kapral . . . 1
⸗ Vasich Antun Shumar . . . 1
⸗ Vêrhovac Pavo Tergovacz . . . 1
⸗ Vidulin Joso Pisar 1

Vor–

Gosp. Vorgich Pavo Misnik . . . 1
„ Vukailovich Ivan Diakon . . . 1
„ Vukelich Petar Ucsitelj nor. Shkol. u Mitrovci 1
„ Vukicsevics Luka Ucsitelj . . . 1
„ Voxinelek Antun Parok u Hertkovci . 10
„ Xivanovich Blax Blagorodni, Laitn. . 1
„ Xivkovich Maxim Ucsitelj . . . 1
Ktomu za Slishaoce Mathematike . . 6
„ „ „ nimacske Shkole . . 15

97

Varadin Varosh i Grad.

Gospodin Butina Antun Gradjanin . . 1
„ Dumich Joso Gradjanin . . . 1
„ Dumich Karla 1
Gospoja Gregecz Anna Udovica . . . 1
„ Gregurich Magdalina 1
Gospod. Gorjanacz Petar Ucsitelj . . 1
„ Horvatich Ign: Gradjanin . . . 1
„ Jakobac Stipan Gradjanin . . . 1
„ Markovacz Thomo Parok u Ludvigsthalu 1
„ Mihalich Antun V. A. D. i Parok u Gradu 1
„ Millarich Andria Gradjanin . . 1
„ Panjan Stipan Landv. Laitnant . . 1
„ Plavshich Mato Ucsitelj . . . 1
„ Prevosty Antun Parok i Consist. Vichnik 1
„ Radivojevich Illia Rentm. sv. Kamen. Sp. 1

Ran-

Gosp. Rancsevich Ivan Gradjanin . . 1
" Siencsich Bartula Ucsitelj u Golubinci . 1
" Topalovich Marko Kapelan u Gradu . 1
" Zrumecky Ivo Ucsitelj . . . 1
" Zindrich Joso nacsalni Ucsitelj . . 1

20

Vukovar.

Gospodin Jaich Marian Red. s. O. Fr. Misnik 1

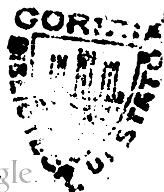
Zemun.

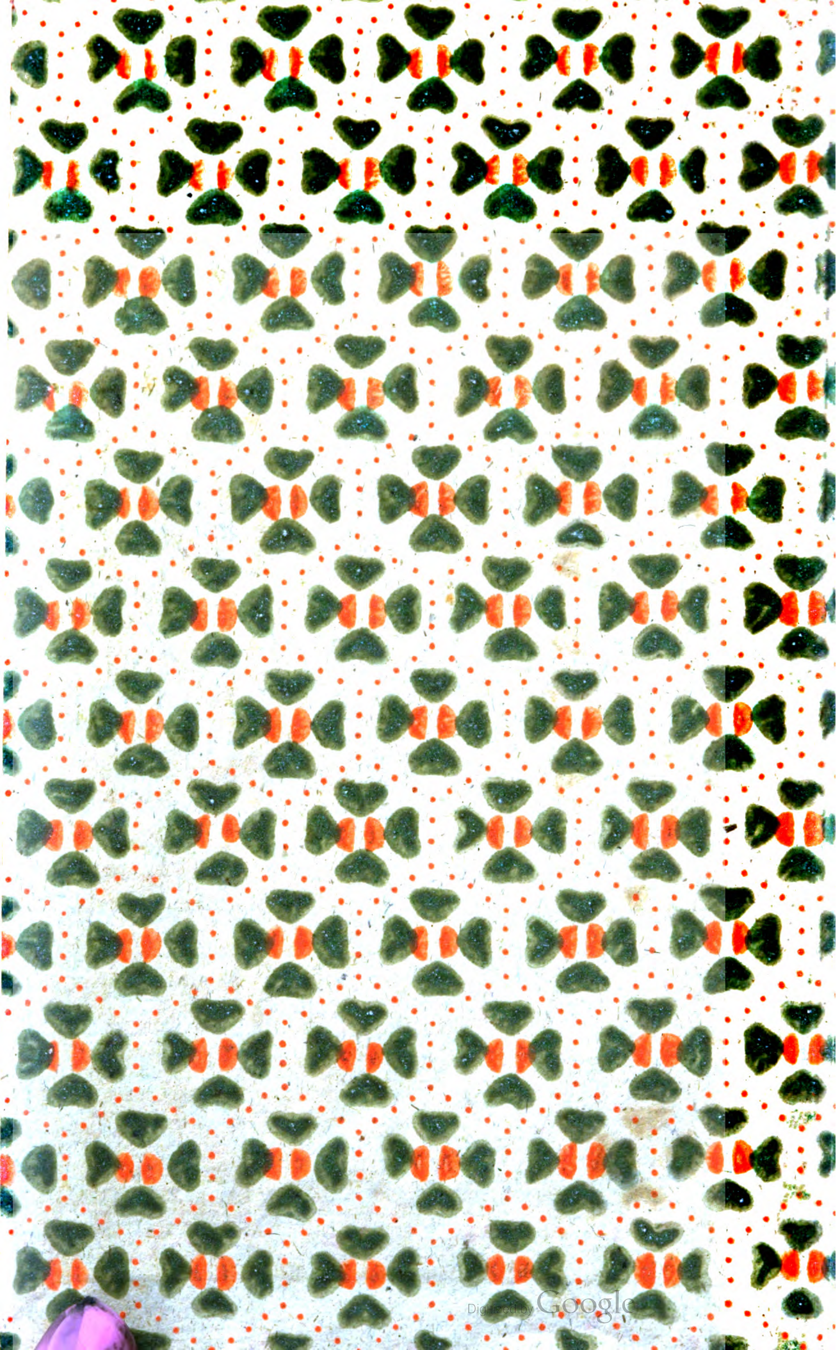
Gospodin Benak Antun Kapelan . . 1
" Deligeorgievich Pavo Ucsenik . . 1
" Drenovac Kuzma Consi. Vichnik i Parok 10
" Dimcsoglich Mitar Pisar . . . 1
" Dubec Mato Ucsitelj pogl. Shkole . 1
" Franjkovich Zaharia Shkol. Pomochn. 1
" Gykadia Teohar Ucsenik . . . 1
" Ishesich Pisar 1
" Ivanovich Alexander Ucsenik . . 1
" Jovanovich Vasa Ucsitelj . . . 1
" Krixanich Mato Kancelista . . . 1
" Lazarevich Moizia M. Tergovacz . 5
" Markovac Franjo Kapelan . . . 1
" Morphy Pavo Ucsenik . . . 1
" Nikolich Misho Ucsitelj . . . 1
" Orlushich Vinko Ucsenik . . . 1

Pau-

Gosp.	Paunovich Ivan Ucsenik . . .	1
„	Petrovich Philipp Parok . . .	1
„	Philippovich Marian Policie Komessar	1
„	Radicsevich Stipan Pisar . . .	1
„	Radovanovich Sava Ucsitelj . .	1
„	Rathkovich Gjuro Stadtschreiber i Magist. Vichnik	1
„	Savich Ilia Ucsenik	2
„	Savich Lazar Parok	1
„	Stoikovich Gjuro Ucsitelj . . .	1
„	Strixan Sigismund Præsid. zemunsk. Manastira	1
„	Theodorovich Alexander Ucsenik .	1
„	Theodorovich Simo Ucsitelj . .	1
„	Thomich Theodor Radis. Tergovacz .	1
„	Treshtsik Karla Ucsenik . . .	1
„	Villich Dominik I. lat. Shkole Slishaoc	1
„	Villich Stipan Ucsitelj pogl. Shkole .	1
„	Vitich Emanuel Ucsenik . . .	1
„	Xivanovich Abraham Professor . .	1
„	Xivanovich Simo varoshki Straxmeshtar	1
		54

BIBLIOTECA STATALE ISONTINA
GORIZIA

B